

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

şükran kurdakul beyaz yakalılar

ataç kitabevi

Şükran Kurdakul - BEYAZ YAKALILAR - ATAÇ KİTABEVİ

116

BEYAZ YAKALILAR

Şükran Kurdakul

ŞÜKRAN KURDAKUL

BEYAZ YAKALILAR

Hikâyeler

Selma'ya.

KİRALIK KASALAR

Kaç eski bakan, ünlü iş adamı, milletvekili demir parmaklıkları ile hapishane çağrışımları yaratan şu kapıdan geçtiler. Kaç adam, telâşları adımlarına dolanarak kasasının başına yürüdü gitti şurdan. Dünyayı kendileri yaratmış gibi gururları burunlarında büyüyenler mi gelmedi buraya.. Gürültücüler, sessizler, uysallar, bir sözcüğünüzle parlamaya hazır sinirliler mi? Kendi kasalarında sakladıkları Reşat, Hamid Cumhuriyet keselerinden birini ikisini yürüteceklermiş gibi, kendi ellerine bile kuşkuyla bakanlar mı?

— Eee, diye elini masaya vurdu Hüsamettin bey, Burası da böyle bir yer işte Hilmi bey oğlum. Burası da böyle bir devran.

Genç yardımcı ikide bir bıyıklarını sıvazlıyor, çekingen çekingen çevreyi incelemeye çalışıyordu. Banı

kanın açtığı sınavlarda kırk yedi kişi arasında ilk beş dereceye girmişti ama, şimdi işe başladığı ilk gün, böyle bir yerde ne yapacağını kestirememenin şaşkınlığı içindeydi.

Gerçekten modern bir cezaevinin görüşme yerini andıran az ötelerindeki kiralık kasalar dairesine kaçamak bir bakış atarak sordu:

— Şey, çok eski mi burası?

Hüsamettin bey şaşmış kalmıştı bu soruya. Dudaklarında İstanbul'lu bir küçükseme.

— Eski de söz mü Hilmi bey oğlum, dedi. Eski de söz mü? Ben ki bankanın ikinci kuşağından sayılırım. Ben bile Meşrutiyetin sağ kalan kaç nazırına anahtar çıkardım burada.

Yalnız anımsama durumlarında raslanan bir takım çizgiler, yaşlanmış yüzünün kırışıklarına yerleşmeye çalıştılar. Çok canlı görüntüler karşısındaymış gibi bir değişim içinde kasalara baktı, baktı...

— Geldiler geldiler götürdüler, dedi sonra. Geldiler geldiler götürdüler bitiremediler. Şimdi de çocukları, torunları geliyor... Ama söylüyorum, burası öyle bir devran ki Hilmi bey oğlum... Ne yukarıya benzer, ne başka bir yere.. Yukarda her kâğıt parçası biraz para demektir. Başını kaldıramazsın.. Dikkatin uyarıcı iğnelerini yiye yiye çarkın içine girmişsindir. Burası havası ile uzaklara, hayal âlemlerine götürür insanı. Burada sanki paradan da güçlü şeyler vardır.

İçini çekti. Kısa sürede aradığı sözcükleri bulduğuna inanınca gözleri ışıldamıştı. Sevinçle,

— Burada bir İstanbul yatar... deyiverdi.

Genç adamın kafasında yeni yeni alışmaya başladığı İstanbul'un büyük geniş caddeleri, yüksek binaları bir araya gelmişti ama bir türlü benzetmeyi ye-

rine oturtamıyordu. Sıkıntıyla ellerini aşağıya sarkıtarak çoraplarını çekiştirmeye başladı.

Hüsamettin bey, yaşadığından fazla yaşamış, gördüğünden fazla görmüş bir kimliği eski bir ceket gibi sırtına geçirmiş, yeni memurun yüzüne baka baka,

— Evet evet, İstanbul'un anahtarları bu kasalarda saklıdır, diye ışık tuttu biraz. Osmanbey'deki, Maçka'daki eskilerden Ataköy'deki yenilere kadar kaç apartmanın senedi sepeti yılların uykusunu çeker burada. Kaç büyük şirketin, bankanın hisse senedi takılmaya bekleyen elmasların, incilerin yanında yatar durur.

Hilmi acemiliği gözlerinden atamayıp «Biz n'aparız?» diye sorunca ince ince gülümsedi.

— Bekleriz Hilmi bey oğlum. Sahipleri geldiği zaman anahtarlarımızı emirlerine veririz. Gün olur bi allah kulu inmez şu merdivenlerden. Uyuklarsınız, düşünürüz.

«Fena mı?» gibilerden yeni görevlinin yüzüne bakıyordu.

— Rahatımız yerindedir yani...

Sözünü bitirmeden merdivenlerde ayak sesi duyulunca oturduğu yerde biraz toparlandı. Bir gölge Hüsamettin beyin masasına kadar uzanmış, sonra merdivenlerden inen adam belirsiz bir selâm verip geçmişti.

Hüsamettin bey adamın arkasından Hilmi'nin kulağına söylüyor gibi,

— 136, dedi. Nedense bu zat, en sık uğrayanlardan biridir. Kasasını posta kutusu gibi çalıştırır.

Alışık adımlarla daireye geçti. Gelenin yüzüne bakmadan, anahtarını kilide soktu. Gidişindeki kayıtsız adımlarla döndü. Yerine otururken,

— Yaa işte böyle böyle başladınız sayılır, diyerek eski bir düşünür gibi parmağını havada salladı.

O da böyle başlamamış mıydı yıllar önce.. O da şimdikler gibi tüm bankanın küçük hanımları kendine bakıyor sanısı içinde mest... Onun da omuzları yukarı yukarı. Elleri diri. Saçları, bıraksa çenesini aşacak. Rayları sökölüp Söğütlüçeşmelerde müzeye kaldırılan eski tranvaylar gibi, neredeyse kendi varlığını bile tanıyamayacak olan şu adamın elinde ne kaldı o Hüsamettin'den şimdi?

Rakı masalarında dünyaya boşvermişlerin umursamazlığı içinde.

— Ee, biz işte geldik gidiyoruz, dedi rahat rahat. Otuz altı yıl bu dile kolay. Atikali'den bin, Bahçekapı'da in... Bahçekapı'dan bin, Atikali'de in...

«Otuzaltı yıl» diye mırıldanırken, sabah gelirkenki Hilmi olmaktan uzaklaşma korkusu da içinde «cız» etti Hilmi'nin. Burada şu parmaklıkların ardında geçecek yılların sayıları ile bile belli belirsiz bir eşyalaşma korkusuna kapıldı.

— Ara sıra şu köşede elimi şakağıma atar, daldırırım da Hilmi bey oğlum. Bu muydu yani diye sorarım kendi kendime.

Hüsamettin bey hem konuşuyor, hem oturdukları yerden anahtar delikleri iri noktalar gibi görünen dizi dizi kasanın bulunduğu daireyi gösteriyordu.

— Şunlara baka baka... İçindekileri düşünün düşünün... 136'ları bekleye bekleye...

— Dalmış gitmiş, kendini yitirmişti. Yüzünü buruşturdu.

— 100'den yukarısına bakma, dedi. 100'den sonra gelenlerin hepsi sonradan görmeler alayıdır. İstanbul'u versen doymazlar. Teneşire bile kasaları ile çıkacak gibidirler.

Birden toparlandı; «ben de neler söylüyorum» havasında Hilmi'nin yüzüne kuşkuyla baktı. Ama bir korkuya kapılmadan «öyle değil mi?» diye düşündü. Bu hırıpîri alayı 1952'den sonra sükûn etmeye başladı mı bankanın kapısına. Neydi o Taksim alanında kendisini dinleyen kalabalığa 2,5 lira gösterek halkın gözlerini duygu pınarlarına çeviren politikacının adı? O bile gelmedi mi?

Oysa, ünlerine lâyık olan ne saygın kişiler vardı eskilerin arasında. İnce, çelebi... adım atışlarıyla avrupalı, selâm verişleriyle osmanlı... Ürkek ürkek önünden geçerlerdi. İsmi lâzım değil, C.H.P. dönemi dokunulmazlarından biri «Merhaba Hüsamettin bey..» derken, kimbilir kaç Erenköy hanımefendisini bambaşka duygulara sürükleyen gözleriyle gülümser, özellikle saçlarının kırışmasındaki uyumla —daha otuzbeşine varmadan başında ilâç için bir tutam kalmayan— Hüsamettin beyi bile hayran bırakırdı.

Kasayı açmasıyla, cebinden çıkardığı küçük zarf makasla, tahvillerin, hisse senetlerinin kuponlarını becerikli hareketlerle kesmesi bir olurdu eski dokunulmazın. İşini bitirip çıkarken, defteri imzalarken, önüne önüne bakar, sanki içinin bir yanıyla, yaptığı işten hoşnut değilmiş gibi haller alırdı.

Bu arada 136 işini bitirmiş, defteri imzaladıktan sonra yukarıya çıkmıştı.

— Yaa işte böyle, diye yeni görevliye cigara paketini uzattı Hüsamettin bey. En meraklısının işi on dakika ya sürer, ya sürmez. Kalan sensin. Çok zaman görmem bile ben. Yaptığımı makina gibi yaparım. Demin, düşünürüm dedim ya, ona da bakma Hilmi bey oğlum. Ne olacak benim düşünmem. Düşünce dediğin bi işe yaramalı... Adamın kafasında kalan düşünce

de düşünce mi olurmuş... Bizimkisi düşünmek değil, vakit geçirmek, uyuklamak...

Burunlarının yardımı ile ayakkabılarını çıkardı. Tabanlarını olanca sıcaklığı ile masasının iç yanına dayadı. Oldu-bitti bayılırdı bu serinliğe. Tabanlarını ilk değindiği yerde bir süre tutar, serinliği ayak kemiklerinde iyice duyduktan sonra, önceki yeri değiştirerek çorabın yarattığı sıcaklıktan kurtulmaya çalışırdı.

Hüsamettin bey, ayakkabılarını çıkarıp aşağıdan yukarıya yayılan sıkıntıdan kurtulmaya başladığı sırada merdivenlerden acemi bir telâşla paldır küldür 240 inmişti. Şaştı.. Sabahın bu saatinde hiç böyle görmemişti 240'ı. Dudaklarının ucunda «Hay aksi..» sözcükleri ayakkabılarını giyerek göbeğini kasa dairesinin dar kapısından geçirmeye uğraşan adamın arkasından seyirtti. Gelenin yüzüne bakmadan —240 numaralı kasa en altta olduğu için— çömelerek anahtarını kilide soktu. Her zamanki kayıtsız adımlarla yerine döndü.

— 240 pek gelmez de şaştım, dedi Hilmi'ye. Borsada bir oynama mı var nedir?

Sandalyasına oturdu. Yeniden ayakkabılarımı çıkarayım mı, çıkarmıyayım mı diye düşündüğü sırada, içerden doğru, bomba patlamış gibi, bir ses güm-bürdeyince yüreği oynadı, durduğu yerde dona kaldı. Sonra o önde, Hilmi arkada 240'ın bulunduğu yere koşular.

Adam kasasına eğilmiş, kalın dosya zarflarını çıkarmaya uğraşırken poposu 60-70 derecelik kaba saba bir açı çizerek yukarı kalkmıştı. Hüsamettin bey, «Beyefendi birşey mi var?» demeye kalmadan,

daracak yeri saran sarmısak ve bozulmuş yoğurt karışımı kokunun etkisiyle geri geri çekildiler.

Kiralık kasalar dairesinin bunca yıllık görevlisi sandalyasına çöktü. Kendisi yapmış gibi utanmış utanmış.

— Yaa işte böyle Hilmi bey oğlum, diyebildi.

UTANÇ KARANLIKLARI

Gözkapaklarına bindiren yemek sonrası ağırlığına kapılıp gitmemek için çekmecelerini açarak kapayarak, bulup çıkardığı kâğıtları inceleyerek yerlerine koyarak akli sıra gevşememeye çalışıyor ya, boş bulunup yanağını avucuna bıraktı mı, tamam... Dayanma gücü sıfıra inecek, dirsek masada fosurdamaya başlayacak... Ne var ki, efendimiz, daha önceki Pendik sefalarında Rıza ustanın elleri büyüklüğündeki barbunyaları duble rakının eşliğinde gövdeye indirmenin ne demek olduğunu öğrendikleri için, ellerini hiç boş bırakmıyor. Gerekli mi gereksiz mi, tutarlı mı tutarsız mı aldırmadan oturduğu yerde işe koşuyor ellerini.

Oturduğum yerden, «beş dakikacık» gibisinden yalvar yakar özlemlerle gözlerinin açılıp kapanmala-

rına bakıp bakıp içimden «Oh...» çekiyorum. Nihat o yandan, ben bu yandan gözaltına almışız ki, nasıl. Gözümüzü ayırmıyoruz. Bakıyor, ama boş boş. Arada bir önündeki kitaptan 39. maddeyle ilgili yorumları okur gibi yapıyor ya, göstermelik. Zihninin kaç bölümü varsa, o kadar kapı kendilerini kapamak için söz-birliği etmişler gibi zayıf noktalarına yüklenip onu sanki ölüme en yakın çizgilere itelememişlerse ellerimi keserim.

Elli yaşında yetmiş yılın ağırlığı çökmüş omuzlarıyla doğanın öç alır gibi oynaştığı Hidayet bey, güzellikle, aydınlıkla, umutsuz; para ile, servet ile fukara Hidayet bey... Şeker mi çoğalmış kanınızda, lipit mi artmış? Gözünüz dünyayı görmüyor, Dragos'un en fiyakalı yazlığında olsanız, güzelim maviler ortasında başınızı kaldırıp şöyle içten, şöyle duyarak bir defa olsun denize deryaya bakamayacak mısınız? Hidayet bey, Hidayet bey...

Seslenen ben değilim, Nuri... Merdivenleri üçer beşer çıkmış gibi telaşı yüzünde terlemiş Nuri'nin. Soluk soluğa.

— Oturuyorlar âbi... deyiverince kendini bir toparladı Hidayet bey. Gözleri yuvalarından uğraya uğraya.

— Oturuyorlar mı? diye şakıdı, dolu dolu.

Sonra ağır ağır koltuğuna yaslandı.

— Yaa. Demek oturuyorlar haa. Her yere baktın ya oğlum.

— Baktım âbi... diye sırnaştı Nuri. Konfeksiyondan, kesimden, bezden, karıştırmadan rüzgâr gibi geçtim. Üç yüz kişi soluğu kesmiş oturuyor Hidayet âcicim.

Gerinirken herkesin yüzüne biraz bir çocuklaşma, biraz bir mâsumluk ifadeleri gelir, bununki aksi

ne... Gözleri fıldır fıldır dönüyor bunun... Tutkusunun yarattığı alışkanlıklardan mı ne, ağzı canavar ağızları gibi büzülüyor... Şu halinden anlıyorsun ki bu ağzı doldurmak için her şeyi yapar bu adam. Anlıyorsun ki, milattan yüzbin yıl öncelere en yakın babalardan birinin çıkartmasıdır.

Gerinmesi yatıştıktan sonra, yüzüne, suratından sulu sulu keyifler akan bir mask geçirmişler gibi, bir Nihat'a, bir bana baktı.

‘Elinin tersiyle kovalar gibi,

— Hadi sen barakalara, dedi Nuri'ye. Muş'luları boş bırakma bakayım sen.

Bakışlarını bir daha Nihat'ın üzerinde gezdirdi. Ağır ağır ayağa kalktı. Elli yıllık kimliğini ayakkabıların da tarta tarta ceketinin kollarını yukarıdan aşağıya sıvazladı. Önünü ilikledi. Özenle beyaz yakasını, boyunbağını düzeltti.

— Duydun değil mi?

— Evet, diye omuzlarını kaldırdı Nihat.

Sonra, gidiyor sanısını vermişken bana döndü.

— Kimin başının altından çıktı bu iş?

Alt dudağını sarkıtıyor, sen bilirsin, ben de senin bildiğini biliyorum gibi bakıyordu. Ters ters karşılık verdim bakışına. Beklemiyordu ama yine de bozulmadı, yengin halini korumayı başardı.

— Eski sendikanın suyu çıktı sanki, diye bastırmaya devam etti.

Susmayı denedim; ama baktım sinirimden zangır zangır titriyorum. Damarlarımdaki dolaşımın başkaldırma güdüsü durmadan dışa açılmak istiyor... Yine mi titreme özgürlüğüyle yetineceğim?.. Yine mi tutsaklık, pencerelerime demir çubuklarını indirecek?.. Başımı kaldırdım. Bilerek, kendimi de katarak,

— Eski sendika bizimdi, dedim.

— Bak şimdi, diye yüzüne vura vura yalandan şaşırdı.

Nihat da, Sevinç de oturdukları yerden susmam için birtakım işaretler yapıyorlar.

Oysa bu öfke de olmasa, umut da kalmayacak ortada, kendi «mahremi esrarında» büyütüp geliştirebileceği ışıklar kafamın geleceğinden bütün bütün silinip kazınacak sanki. Bu öfke de olmasa, yuvarlanıvereceğim. Hiçliğe burun üstüne düşüşün, kuşkuya yer vermeyen kesinliği altında, üretim araçlarının uysallığı içinde, süklüm püklüm bir adamdan ne anlayacaklar o zaman.

Hidayet bey, adımlarına düşüncemi çalmanın sevincini katarak odadan çıkar çıkmaz Nihat'la birlikte pencereye koştuk: Muş'lular, kendileri için özel olarak kurulan barakaların önünde uzaklara bakıp rüzgârlamaya çalışıyorlardı. Otobüs, tren doldurulup getirilmişlerdi. Sıcakla terlemiş, geceyle kurumuş bedenlerini rüzgâra verirken uzak kıyı fenerleri gibi dalgındılar. Daha sendika, toplu iş sözleşmesi, sarı sendika, sigorta, kıdem tazminatı, grev, lokavt, Faruk gibi patron, bizim gibi beyaz yakalı nedir bilmiyorlardı. Kollarına iki ekmek sıkıştırma umuduyla beslenip getirilmişlerdi.

Sinirli sinirli,

— Şunlara bak, dedi Nihat.

Barakaların önlerinde bekliyorlar, tren minibüs yollarından gözükmeyen damların altına sığınan çocukların babalarına çelme taktıklarının bilincine varmadan fabrika kapılarının acemi eratı gibi, dağınık ve ürkek adımlarla dolaşmaya çalışıyorlardı. Kara, kuru, çelimsiz ama Faruk beyleri omuza almaya hazır dılar.

— Bu o numara, dedi Nihat. Faruk'un hazırladığı oyun bu.

Sevinç, sinirinin burnunda acayip sesler çıkardığını gizlemeye çalışmadan.

— Sana ne? diye çıkıştı.

Ben de bilerek pis pis bakma özgürlüğümü kullandım. Şöyle afalladı bir; kadınlığıyla ürktü sallandı, boynunu büktü.

— Yarın sarı kâğıtları biz hazırlayacağız diye öfkelendi Nihat. Son hesaplarının dökümlerini yapacağız. Sen de anlamazsan artık.

Ben içimdeki bütün sıkıntıyı Sevinç'den çıkarırcasına,

— Bırak yahu dedim Nihat'a, anlamak istemiyorsa anlamasın.

Bugün yarın evleneceğiz. Karım olmadan, aklımın ermediği birtakım silâhları eline geçirmeden...

— Sen de beni anla, diye içini çekti.

Doğrusu duygulanmadım. Hep gözümün önünde Hidayet bey. O iki dirhem bi çekirdek haliyle Faruk'un odasındaki Hidayet bey, kafama değişik değişik görüntülerle yansırken, belâ yüklü bulutların üstümüze çöktüğünü göre göre, doğrusu duygulanmadım.

Akşam üstü kapıdan çıkarken Sevinç yetiştii. Bahçeye, yola bakıyordum. Ben bu yolları kaç yıl geçtim sabah akşam. Kaç defa kafamın değirmen taşları arasında ezim ezim ezilirken, duydum bu kaygıları. Yağmur yedim, ıslandım. Gözlerime gözlerime kar yağdı. Kaç defa çıkarken, «Artık dönmeyeceğim...» dedim kendi kendime. «Nasıl dönüyorum?» diye başımı önüme eğdim ertesi günleri...

Faruk bey, Hidayet beyi arabasına alıp belki yüz defa Pendiklere, Tuzlalara yemeğe götürdü. Ben, belki yüz defa istasyonlarda, minibüs duraklarında işçilerle karşılaşınca utanç karanlıklarına düştüm. Eve döndüm, üzgün. Evden çıktım kendime gelemeden. Hep dünyayı kafamda taşıyormuş sorumluluğunda... Hep yapacak bir şeylerim varmış da erteliyormuşum üzüntüsünde... Hep gelecek hafta, hep gelecek ay, hep gelecek yıl.

Anam ne memnun, babam ne mutluydu oysa.

Anam, ayakkabılarını göstermişti ilkin.

— Tarıkçığım, ayakkabılarım.

Duygulanmıştım.

Babam da alıştı sonra sonra.

— Tarıkçığım, paltom.

— Tarık, perdeler...

— Tarık, mantom.

— Tarık, dişlerim. Tarık, doktor. Tarık, ilâç...

— Tarıkçığım, soğutucu taksidi.

Bir boş vakitte karşıma çıkan sorular, bu kargaşada karşılığını alamadan kafama takılı kaldı çengel çengel. Bu kargaşada yuvarlanır giderken, hayal-meyal düşündüklerim dağılıp gitti havalarda, yetişemedim.

— Sevinç güzelim, demek istediğimi anlıyor musun?

Kolumda parmaklarının sıcaklığı... Gözucuyla baktım, susuyor. Yineledim.

— Üzülmek değil bu dedi, sen üzülüyor ölüyorsun.

Bütün gün neler görmüş gözlerim. Kaç adam, kaç evin kapısında beklenecek bu akşam... Kaç çocuk,

ağlaşan analarının karşısında babalarının niye gelmediklerini soracaklar...

— Görme biraz. Üstüne üstüne gitme... Seksen memur içinde kaç kişi var sizin gibi.

Burama geldi,

— İşçiyi sarı sendikadan çıkardı diye Mehmet ustaya kim yol verdi dedim, sertçe. Ben mi verdim? Diyar-ı Muş'un gariplerini ben mi doldurdum barakalara? Söylesene...

Şaşırdığı gibi parmakları da gevşeyiverdi kolumda.

— Söylesene... Adamları zıvanadan çıkarıp oturmak zorunda bırakan ben miyim?

— Öff... Bittim yahu dedi, uzak durmaya çalışarak.

Ben yedi yıldır bitiyordum ya... Her gün bitiyor, bitiyor, yeniden Tarık diye ortaya çıkınca afallıyordum.

Karım olmuş gibi egemen,

— Sus duyacaklar, dedi kesin kesin.

İstasyona kadar konuşmadan yürüdük.

Şimdi düşünüy duruyorum. Yarın ne yapacağım? Yarın ben ne yapacağım?

«BİR KÖROĞLU, BİR AYVAZ»

Dışarı işi olunca beni göndermesi var ya, bütün o asık suratlarını, yokuşa koşmalarını durduk yerde ortaya çıkan huysuzluklarını silip götürüyor içimden. Affediveriyorum. Öğleden sonra, çalışmaya başlar başlamaz odacıyı gönderip çağırmasından anladım. Sabahdan beri gözümün seğirmesi bunaymış. Denemişimdir, ne zaman sol gözüm seğirse, sevinecek bir şeylerle karşılaşırım. Az çok.

Bugün bir de güler yüzlüydü ki anlatamam. Eski bir dostuyla karşılaşmış gibi nasıl sevgiyle bakıyordu yüzüme. Doğrusu duygulanıverdim. Bütün o beğenmediğim müdür hallerini unuttum, çizginin öte yanına bıraktım.

«Genel Müdürlüğe gitmek ister miydiniz Selâmi bey?» dediği zaman adımı böyle «a» harfinin tam an-

lamıyla hakkını vererek söylemesi karşısında içimde minnet duyguları belirdi. Öteden beri a, ı, u harflerinin şapkalarına özen göstermeyen kişilerden uzak dururum ben. Vapurda, otobüste karşınızdaki adamın şapkası kafasına oturmamışsa, berbat, uyumsuz bir biçimde geçirilivermişse göz bebeğiniz ne hâle düşer, nasıl sinirli olursunuz... Biri de, hele benim adımlı söylerken «a» harfinin güzelim şapkasını dişlerinin arasına sıkıştırdı mıydı, elimde değil, kişiliği üzerine olumsuz yorumlar yaparım. Doğrusu, sözcüklerle söyleyiş biçimleri arasındaki uyumlar benim gözümde insanların iç yapılarını ortaya koyan bir ölçüt gibidir.

On bir yıl önce bir arkadaş toplantısında adımlı söylerken «lâ» sesinin bütün inceliğini, duyarlılığını, İstanbulluluğunu veren genç kızın şimdi karım olmasında bu tutkumun payı az değildir sanırım.

İşte bu gibi kişisel bir nedenle müdür beyin masasına karşı ayakta dururken nasıl duygu kesildim, iyi biliyorum.

— Memnûniyetle beyefendi, derken de «u» harfinin şapkasını nikâh memurunun karşısına götürülen bir hanım kızın başına giydirir gibi özenle söyledim. Sözcüğün taşıdığı mutluluk duygusunu, hiç taşırmadan ve azaltmadan damla damla vererek teşekkürümü ifade ettim.

Ne güzeldir İstanbul'da yürümek. Her adımda ilk gençliğinizin gizleri içinde sıkışıp kalan yılların uçarılığını duya duya. Değişen her şeyle biraz azaldığınızı, yıprandığınızı, eskidiğinizi utanılacak bir şeyi örtbas eder gibi gizliye gizliye.

Kimi böyle duygularla sarmaş dolaş, kimi hiç düşünüp duygulanmadan boş boş yürürüm caddelerde. Kimi zaman da yıllardır kaldırımından bakmadan ge-

çiverdiğimiz bir binanın önünde durur, uzun uzun seyrederim; hangi dönemde yapıldığını anlamaya çalışırım.

Dışarı işinin güzelliği de buradadır işte. Bir dolmuş atlayıp doğrudan doğruya genel müdürlüğün kapısında incek olduktan sonra ne özelliği kalır dışarıya çıkmanın. Müdür bey de pekâlâ bilir bunu. Bildiği için de davranışının bir seçmeye bağlı olduğunu, bana bir ödül verme amacıyla yapıldığını sezdirmekten hoşlanır.

«Genel müdürlüğe gitmek ister miydiniz Selâmi bey?» sözlerindeki çok yönlü anlatımda gizliden gizliye, genel müdürlüğe giderek biraz hava almak ister misiniz? sorusunun inceliği vardır.

Bugün de böyle karşılıklı bir göz kırpışmadan sonra serbestliğimi bir evrak çantası gibi koluma takip sokağa çıktığım zaman, fazladan bir yaşam parçası ikram edilmiş duygusuna kapılarak koşar adım Kuledibi'ne çıkan yokuşa vurdum. Bankadaki araçların bir örnek seslerinden kurtuldukça keyiflendim. Açık hava şakaklarımdaki gerilimi gevşetti. Bana fazladan ikram edilen yaşam parçasının tadını çıkarmak için, başka zaman olsa kapısından bile bakamayacağım bir meyhanede konyak içtim. Dokuz dakika sürdü. İçimdeki «Yaşşa Selâmi!» diye hareketimi destekleyen sesi korkudan duymazlıktan gelerek caddeye çıktım. Plâk satan dükkânların önünde birkaç dakika oyalanmak istedim, sarmadı.

Serbestliğim amacını yitirmiş gibiydi. Yalnız genel müdürlüğe gelinceye değin vitrinlere bakma özgürlüğümün kaldığını düşündüm. Gelecekteki küçük küçük tasarılarını gerçekleştirmek isteyen kaç insan dalıp gidiyordu bu vitrinlere; aralarına karıştım.

İlkin paltolar çekti gözlerimi. O çocuk mankenlerin üzerindeyken bile güzellikleriyle onları neredeyse canlandırarmış gibi duran rengârenk paltolar... değişik boyun atkıları, küçümencik eldivenler, bereler... Ama en çok çorapların başka çağrışımlar yarattığının farkına vardım. Çocukların, topukları henüz doğa rengini yitirmemiş ayaklarına değiştire değiştire giydirmek istedim bu çorapları. Ara sıra tabanlarını sakallarıma sürüp hafif hafif gıdıklayarak onları kıkır güldürmenin yarattığı mutluluk içimde bir özlem halinde belirdi.

Kendi kendime «Aman be Selâmi» derken cama yansıyan Selâmi'ye gözüm takıldı. Yanında, omuzuna doğru on bir, on iki yaşlarında bir kız çocuğunun sarı saçları uçuşuyor. Başka bir dünyadan gelmiş gibi sevecen, sokulgan, sıcak. Soruyor:

«Şu bal sarısı kazağa ne dersin baba?»

Kendi dışında bir sorun karşısındaymış gibi davranması, «baba» sözcüğünün yarattığı etkiyle birlikte dalgalanıyor içimde. Ben bir duygu adamıyım. Hesaba, kitaba, ay sonu kurallarına boyun eğerek kızımı yoksunluk duyguları içinde bırakamam ben. Araştırıyorum.

«Arkada duran yeşilin sarıya en yakın tonlarından kalınca yünle örülmüş olan kazak gözlerine daha uygun gelmez mi benim kızın?»

Sonra, evde ilk giyişinde yüzüne vuran sevinç ışıkları yansıyor kafama. Kızımın ortaya çıkıp, mankenler gibi, kendini gösterince bacaklarına hafif bir eğinim vererek duruşuna bayılıyorum.

Ama benim kızım, elimden çeke çeke, boyundan büyük bir anlayışla bizim düzeyimize uygun vitrinlere götürmek istiyor. Bu hesaplılığından, paraya dayanan

bir zorunluk karşısında gerçeğe boyun eğişinden acı duyuyorum.

Ne verirlerse versinler. Saat altıdan sonra bir yerlerde defter tutacağım. Bir şeylerden yoksun bırakmayacağım kızımı. Rıza beyin canı yok mu? On yedi yıldır bir gün altıda paydos edip evine döndü mü Rıza bey?.. Bir sabah otobüste uykusunu almış gözlerle oturdu mu? Ne verirlerse versinler, Neresi olursa olsun. Gazino, meyhane, tuhafiyeci, toptancı, perakendeci... Saat altıdan sonra bir yerlerde birkaç defter bulup paraya dayanan bu mahzun hâlini değiştireceğim kızımın.

Yorulmuşum. Yalancı dünyada, düşsel bir iki dakikanın artık avuntu ve yalan olmaktan çıktığı an, az önce benimle birlikte vitrine bakan sarı saçlı çocuk ellerimden koparak ne zaman camın arkasına geçti bilemedim. Onunla birlikte bütün o rengârenk çocuk paltoları, boyun atkıları, küçümecik eldivenler, çoraplar canlı ve sokulgan hallerini değiştiriverdiler. Kendimi tam gerçeğe alıştıracağım sırada karım kafamda belirdi. «Lâ» seslerine o kendine özgü havayı, tatlılığı katarak:

— İlâhi Selâmi, dedi, bir köroğlu, bir ayvaz, sana mı kalmış defter tutmak?

VAPURDA

Parkta, ellerini analarının ellerinden kurtarıp oraya buraya koşuşan çocukların hafifliği içindeyim. Bıraktım kendimi. Bulutlara, denize... Bir iskele üzerinden Çamlıca tepelerine doğruyum, bir Sarayburnu'na. Baktıkça genişliyorum... Yürüdükçe içimdeki birşeylerle dışımdakiler, el ele tutuşuyorlar, kendiliklerinden doğal bir uyum kazanıyorlar. Ne güzel... Alışkanlıklarıma, kurallara, utanç duygularına -bütün sorumluluğu üzerime alarak- çaldım paydos zilini gitti. İki vapurluk zaman süresince, bileğini kıvrıp bizim müdürün elinden kaçmış çocuklaşmışım sanki. Ellisinden sonra kendime özgürlük tanıyorum.

Yürüdükçe sevinçle, «Yaşşa Selâmi, Yaşşa be Selâmi» diye diye kararımı onaylamak hoşuma gidiyor; uzun uykular içinde kapanan kişiliğimi, varlığımın

aynasında birdenbire karşımda görmüş gibi oluyorum.

Parkın yola en yakın kesimlerine arabalarını yerleştirenler bile kapılarını kilitledikten sonra, çoğu ellerinde, anahtarlarının takılı olduğu zincinleri sallaya sallaya iskeleye koşuyorlar. Evet koşuyorlar. Onlar bile, bir makina kurulmuşluğunun içinde olduktan sonra, şu ânın en mutlu adamı elbette ki benim. Kafamın çarkları şimdiden doğanın temizleme yağlama istasyonlarına girmiş çıkmış gibi, yunmuş, arınmış, yenilenmişim.

Mühürdara tırmanan yol boyunca uzanan duvarlara ne kadar yakınlaştım bilmiyorum. Oralara yerleşmek isteyen bir arabanın klaksonu çaldı, kendime döndüm. İçimdeki badem ağaçlarına da olan oldu. Ay larca emek verdiğim bir resme -bana da acıların rengi gibi gelen- karaların en kirlisini rasgele bulaştıran duygusuzun birini karşımda görmüş gibi sarsıldım. Uzaklaşmak istedim, önüme çıktı. Benim yaşlarda biriydi. Dökülmüş saçlarına inat, beyaza çalan uzun ve gür favorileri dikkatimi çeldi. Boş boş baktığımı görünce alındı.

— Bu kadar mı unutulduk Selami, diye sitem etti.

Çaldığı klaksonla içimdeki sıcaklığı dondurduğu yetmiyormuş gibi, yolumu keserek beni yirmi yirmi-beş dakikalık serbetliğimden yoksun bırakan bu adam, üstelik adımdaki «a» harfinin şapkasını yutma hakkını nereden buluyor? Şaşıtm kaldım.

— Selami, değil, Selâmi dedim. Derken de tanıdım. Şükrü bu yahu Senedat servisinden Şükrü..

Tanıdığımı anlayınca rahatladı.

— Hiç değişmemişsin Selâmi hiç, diye kıkırdadı. Gülerken göbeği ceketinin altında hop hop oynuy

yordu. Doğrusu ya, bu kez adımı güzel güzel söyleyince ben de güldüm.

— Değişmedim ya, dedim hangi şubedesin sen şimdi kuzum?

Dudaklarına kendini beğenmiş çizgiler mi yerleşti, bana mı öyle geldi pek kestiremedim ama sesi yüzdeyüz başkalaşmıştı.

— Bilmiyor musun?

Karşılık beklemeden koluma girdi; ama o biraz ilerde, ben biraz arkaya yürümeye başladık.

— Sahi bilmiyor musun?

Gerçekten bilmiyordum. Bu kez de bana acır gibi baktığını gördüm.

— Vapurda anlatırım dedi, büyük büyük.

Son artıştan sonra kartımı ikinciden aldığım aklıma gelince canım sıkıldı. Bana böyle acır gibi bakan eski bir arkadaşına dünyada açıklamazdım bunu. Bir süre, öbür elimle, ceketimin ona yakın cebindeki ufak paraları yoklamaya çabaladım. Başaramayınca kolumdan çıkmayı denedim. Bırakmadı.

— Eee ne âlemdesin yahu, dedi. Çoluk çocuk ne âlemde?

— Çoluk iyidir dedim; dedim ama içimdeki eksiklik duygusunun üzerine bol bol tuz serpilmiş gibi de oldu. Dudaklarım kurumaya başladı.

— Yok yahu dedi, üzgün. Demek öyle haa?

— Öyle öyle dedim, gülümsemeye çalıştım. Oysa içim kavrulmuş gitmişti.

— İlerledin şef filan oldun mu bâri?

— Ben mi?

— Sen ya...

Mükrimin bey emekli olmamıştı ki daha.

Mükrimin bey emekli olmadı ki, dedim.

Adam nehir, ben çöp, adam rüzgar, ben yaprak...

Katmış önüne sürüklüyor beni... Ne sorularını karşılıksız bırakabildim yürürken, ne çıkarıp kendi paramı turnikeye koyabildim. Kafam lodos havada dalgakıran vuran gemiler gibi yalpalıyor da yalpalıyordu. Şaşkın ve kapılmış, Şükrü'nün kolunda kendimi lüks mevinin tam ortasında bulunca şaşırdım, «Sabah-i şerifler hayırlar olsun efendim..» dedim içimden... Dedim ya... Çiftehavuzlardaki evin bahçesindeki çamlara kuşların bir konup bir uzaklaştığı, cıvılcıvıl ötüşükleri zamanlar mıydı bu zamanlar? Tokatlayan'a Perşembe Çayı'na giderken babam, «beraber inelim..» mi demişti? Duygulandım birdenbire, hüznlendim. Biliyorum o hanımcıları, yediveren gülleri ve ortancalar, eski kitaplığın el sürölmez bir köşesine atılmış «hâtıra defterleri»nin yaprakları arasında kurutulmuş çiçekler gibi kaldı şimdi... Bir pazar, öğle uykusuna boş verip defteri bulsan, anahtarı bulamazsın... Anahtarı bulsan, o yaprakları yazan Selâmi'lere gülmek gelmez mi içinden...

Babam rahmetlik köşkü, 27 Mayıstan birkaç yıl önce -iki daire karşılığında verdikten sonra, on iki kapının kömürlüğü, çardağı da, bahçeyi çepçevre kuşatan tellerin üzerindeki sarmaşıkları da sildi süpürdü. Günlerce, gözümüz ilistikçe, başka taraflara çevirdik başımızı. Zavallı babam, «geleceğin dağdağası içinde halimizi esefle seyredeceğime, altınbeşik çardağın yerine kömürlüklere bakarız n'apalım..» diye diye, uzun süre içindeki sızının üzerine yürümeye çalıştı.

Doğrusu ya, yeni evimizi en çabuk benimseyen bizim iyimser hanım oldu efendim. Bi görüşte mutfak

ğını sevdi. Yatak odasına alışveriş. Salona bakıp bakıp bakıp sevinç kahkahaları attı günlerce:

— Aman ne rahatlık bu.. Ne rahatlık buuu... dedikçe eski bahçeden kalma osmanlı gülleri gözlerinde açıyor sanırdınız.

Uzatmayalım. Katın birini rahmetlinin hastalığında, önce Emniyet Sandığı'na rehin ettik. Sonrası tamam tabii. Bir akşamüstü bankadan döndüğümde annemle karımı pısır pısır konuşuyor görüp mutfığa geçiyorum. Şimdiki yapılar ses mi tutuyor efendim. Olduğu gibi duyuyorum konuştuklarını. Bizimki annemin bütün sorularına «Ne demek hanımanneciğim, feda olsun beybabama... Çocuğumuz mu var büyütecek...» biçiminde karşılık veriyor.

— Ah ben bunları beş parasız işe başladığım günler bilseydim dedi Şükrü, ihya ederdim seni ihya... Gözleri, karlı dağların ışığı vurmuş kurt gözleri gibi bir parıldadı, sönmek bilmedi.

— Şerefsizim bire bin kazanırdım arkadaş. Beş yüz, senin beş yüz benim olurdu.

Anılar yormuş beni kavrayamadım. Yüzüne anlamış anlamış bakmamış olacağım ki:

— Anlayamazsın ya, dedi. Bırakmadın ki anlatayım birader. Ben ihtilâlden dört yıl önce bastım istifayı çıktım bankadan. Memurluğun bütün alışkanlıklarını serviste bıraktım.

— Bak bunu düşünemezdim, dedim.

— Düşünemezsin ya, dedi. Senedat Servisinden Şükrü'nün Kâğıtçı Şükrü olacağını düşünmek her babayiğidin işi midir arslanım.

Sanırım hiç çekinmeden konuşuyordu. Yanımızdaki koltukta oturan balık etindeki hanımın sigarasını

dudaklarında boş boş tuttuğuna gözü takılmış olacak ki, bir hamlede çakmağı çaktı, saygıyla uzandı. Kılıcı parmaklarını, şövalye yüzüğünü gördüm.

— Yer süpürdüm, yer... Peynir ekmek yedim. Yüz kiloluk kâğıt toplarının altına girdim. Bono verdim, bono aldım. Sağ olsun Türk Edebiyatçıları, Anadolu gazeteleri, yazarlar sağolsun. Onlar döktürdü, ben kazandım... 24 mü? 34... 44 mü? 60... 50 mi? 70...

Kulağıma öyler gibi yavaşladı.

— Şimdi bir top kâğıda 74-75 diyoruz, seviniyorlar. Bi de namusludurlar ki Selâmi, bi de sağlamdırlar ki, Vehbi Koç'ta paran kalır, onlarda kalmaz.

Eski arkadaşım gözüme başka dünyalardan henüz inmiş ayrı bir yaratık gibi görünmeğe başlamıştı.

Artık şaşırmadım.

GREVDEN ÖNCE

Süleyman Hayri bey gazeteye elinin tersiyle pat-tadak vurunca halının üzerinde boylu boyunca seril-miş yatan sarı kedinin mahmurluğu parça parça oldu. Gördü ama aldırmadı Hayri bey.

— Yoo.. Bu kadarı da olmaz artık, diye söylendi.

Kendi kendineydi ama, hiç beğenmediği bir yön-etmeni karşısına almış gibi öfkelenmiş, konuşur-ken ağzı köpürecek düzeye gelmişti. Neredeyse elini masaya vuracak, «Tamam.. Yeter.. Yeter dedik ya efendim..» diye bas bas bağırmaya başlayacaktı.

— Enayi yerine konuyoruz yahu.. dedi. Herif bizi resmen enayi yerine koyuyor. Kalemimi burnumuza sokmuş; bizimkilerde tıs yok.. Tepki yok.. Tedbir yok.. Tutum değişikliği yok.. Elindeki silâhı harekete geçir-mek yok. Yok, Yok.. Yok. Namerdin kalemimi alıp bil-

memneresine sokmak, odacıyı çağırmak, telefon açmak kadar kolay bir işken, Genel Müdür olacak pısrık sus pus..

İyi sinirlendiği yüzünden akıyordu. Sigarayı ağızlığına yerleştirmeden dudaklarına götürdü. Çakmağı çaktı. Oturduğu yerden bağırmaya başladı.

— Hüsniya'nım.. Hüsniya'nım..

Çağırdığı kadın gözükmemekte biraz gecikmişti.

— Nerdesin yahu Hüsniya'nım, dedi. Ölseki bi damla su bulamayacağız..

Kadın, sesini çıkarmıyor, önlüğünün cebiyile oynuyordu.

— Söyle bana kahve yapsınlar.

«Gel de içme» dedi içinden. Ters türs sağına soluna bakındı. Genel Kurulda göreceksin sen, dedi. Banka yönetimi Millî Şefinin bakanlar kurullarına mı benziyor öğreteceğim sana.. Ulan Sümerbank mı burası, yoksa Denizcilik Bankası mı?.

Elinde bir demir varmış ta vuracak kafa arıyormuş gibiydi. Büyük torununu giyinmiş çıkmaya hazırlanıyor görünce işi ciz etti. Elleri titremeye başladı. Takma dişlerini diliyle oynatarak damaklarına bir parça hava getirmeye çalıştı. Başardıkça içi serinliyor, nane şekeri yemiş gibi ferahlıyordu. Seslenecek gücü bulunca, duygularını sözcüklerden taşıra taşıra:

— Gidiyor musun kızım? dedi.

Yaklaştı,

Gidiyorum dedi, kız.

— Taksim'e çıkarsan Ayaspaşa'dan geçme evladım.

— Geçer miyim büyükbaba..

İçindeki eski ağacın dallarında sevinç rüzgârları. Kollarını açtı.

— Sen kimin kızıydın bakıym?

Azkalsın «Teknik Nusrat'ın» diyecekti kız. Yutkundu. Şaşkınlığı hafifçe kızarmaya dönüştü. Toparlanarak dedesinin kucağına oturdu. Şımarmaya çalıştı. Zoraki bir sesle..

— Süleyman Hayyi beyin, dedi.

Kahvesini içerken, Süleyman Hayri beyin kafasına bir çengel takılmıştı: eskisi gibi şıarmıyor mu bu kız? Ses kulaklarındaydı. Zorlama daha bir ay öncele-
rin sıcaklığını parça parça etmişti. Biraz da alay havası mı vardı ne? Bir cigara dumanının havada çizdiği geniş çenbere bakarken bakarken görür gibi olduğu avuntuyu avuçlarına alsın istedi: «Büyüdü yahu, genç kız oldu..» Ama eksiklik usunu kandırıp doyurmaktan uzak, gerekçe' zayıf, avuntu uçarıydı.. Duman, dağılıverdi avuçlarından. Parmaklarının gerçekliğinde, kesin bir ayrılışın, bir yalnız kalışın acısını yaşar gibi, kaskatı duydu bunu. Yok, yok.. Daha otuz gün öncesi-
nin insanı yoktu bu kızın içinde.. Bunca yaş yaşadım ben. Duygu nedir bilirim ben. Varsa saklanacak, yoksa var gösterecek gücü bulamadı daha insanoğlu.. Yok, yok.. Artık şıarmayla kendisi arasında bilinçli bir uzaklık yaratıyor bu kız... Bilerek.. Şimdi bulup çıkaramayacağım birşeylerden ötürü. Uzaklaşma olmasın sakın.. Anası da böyle böyle kopmadı mı? Böyle böyle örmedi mi aramıza giren duvarı?

İçin için buna «Aadaam sende..» diyememenin acısının hiçbir acıya, hiçbir düşüşe benzemediğini biliyordu. Yenilgin yenilgin «Bak buna dayanamam..» dedi. Koltuğunun kenarına totunarak kalktı. Ayrıca buna soğukkanlılar erkan-ıharbî İsmet Paşa bile dayanamaz. Bayağı damarlarındaki ihtiyar hücrelerin, kanını bütün bütüne sardığını, usunu istilâya hazırlandığını algılamış gibiydi. «Bu devran..» diye Servet-i Fünûn'dan kalma birşeyler aramaya çalıştı. Bulup çı-

karamayınca acıyla güldü. Kurumuş kalmış gibiydi. Acele kendisini sokağa attı.

Masadaki, kapıyı vurmada giren memura şöyle yukarıdan aşağıya bakarak etkisi altına almak istemişti ya, gelen pek farkında olmadı. Ne yapsın? İlk- okul mu burası? Çık dışarıya kapıyı vur, yeniden gir mi desin?

Duyduğu rahatsızlığı dudaklarında yansıtmaya çalışarak:

— Ne var? dedi.

— İsteddiğiniz dökümler efendim..

— Dökümler mi, tamam mı?

— Dökümler.. Tamam.. diye yineledi yeni gelen.

Saygıyla ayakta bekliyordu.

Masadaki, «efendim» sözcüğündeki olağan içtenliği sezinleyerek hoşlanmıştı. Gözlükleri ışıldadı. Yüzündeki çizgilerin gerilmişliği değişti.

— Ne oldu o mesele? dedi, düşündün mü?

Yeni gelen başını önüne eğmişti. Masadaki fark- edince bozuldu, alnı kırış kırış oldu.

— Hıı, düşündün mü Selâmi'ciğim..

— Mükrimin bey, dedi gelen; sustu.

Kırış kırış alnını sol avucuna aldı masadaki Se- zinlediği sonuca katlanamadığı belli oluyordu.

— Peki peki dedi kırıgın. 23 yılın arkadaşı, bu ma- sanın haleflerinden biri bunu yapsın bana.. Peki Selâ- miciğim.. Peki hayatım.

«Masa» ve «halef» sözcükleri, Mustafa Kemal Paşa'nın resmine yakın bir yerlerde uçuşmaya başla- mışlar gibi, gözü bir süre oralarda sustu kaldı Selâmi. Sonra:

— Mükrimin beyciğim, dedi..

— Ee dedi masadaki, bekledi.

— Ben..

Masadaki daha da bekliyecekti ama karşısında eski yönetim kurulu başkanı Süleyman Hayri beyi görünce saygıyla ayağa kalktı:

— Buyurunuz beyfendiciğim, buyurunuz efendim.

Selâmi zoraki götürüldüğü bir bayram ziyaretinden kurtulmuş gibi alı al moru mor kendini dışarı atınca durup beyaz yakasının ortasında düğümlenen boyunbağı gevşetti. «Ohh.. Bir akşam olsa bugün..» biçiminde, daha çok uzakta görünen bir zaman parçasının özlemini iliklerinde duyarak, ferahlamaya çalıştı. Ne var ki Krediler Servisi'nden geçerken bu kez de «onlardan biri» dikildi önüne.

— Günaydın Selâmi bey.

— Günaydın efendim, dedi uzak durmaya çalışarak,

— Hayrola tamam mı beyefendiciğim?

Genç memur açıkça kendi sözcükleri ve kendi sesiyle konuşuyordu. Kızmamaya çalıştı. Oralı olmuyor gözükebilmek için olanca gücünü dişlerinde topladı Sıktı, sıktı.. Tarifsiz sıkıntıların tırnaklarının ucuna kadar herbir organında ayrı ayrı cirit attığı şu sıralar karısının «Sen sen ol, yan tutma Selâmi..» biçimindeki öğüdüne tutunmaya çabalamak bir direnme aracı olmaktan çoktan çıkmıştı.

Adama kızmadı ama, Mükrimin beyin odasındaki tutumunu da açıklayan tek sözcük söylemeden geçip gitmek istedi. Yolunu kesmiş gibi bekliyen genç memurun şimdi alaylı bakışları değişmiş, başka başka

çağırışimler uyandıran, onun da çok iyi bildiği, onun da zaman zaman uyku bahçelerine yayılarak vakitsiz rüzgârlar gibi nice umut tomurcuklarını havalara dağıttığını duyduğu o iç kurutucu, o ömür törpüsü durumların resimlerini göstermeye başlamıştı. Bankaya ilk girdiği yıllar o Mösyü Jak'ların, mösyö Alber'lerin karşılarında zayıf, acemi ve korkak Selâmi'ler, sonra sonra eşyaya, araçlara, insanlara, alışan, ama alıştıkça yaşamın gepgenç ışıklarını bu eşyanın, bu araçların, bu insanların arasında yitirdiği gözlerinden belli olan Selâmi'lere akıverdi.

Ne olduğunu anlamadan şef muavini Neriman hanım genç memurun arkasına geçti durdu. Hasan bey makinasını şrak diye durdurup Neriman hanımın omuzu başında göründü. Sonra elektrikler kesilmiş gibi daktilo şakırtıları birden hep birlikte sus-pus oldular. Kadını, erkeği, genci yaşlısıyla servisler boşalıp genç memurun yanında yöresinde toplanmaya başladı sonra. Mükrimin beyin, odasının camlarına başını dayayıp büyümüş gözlerle baktığı veznelerde tomar tomar beş yüzlükler, yüzlükler olduğu gibi kalmıştı.

Genç memur yüzüne üzüntüyle bakıyordu.

— Siz bilirsiniz Selâmi bey, dedi. İçinize nasıl el-verirse efendim. Vaktimiz var daha.. Sabrımız da var Selâmi beyciğim.

Selâmi daha önce başka bir temsilciye söylediği gibi «beni yok sayın demedi bu kez. Diyemedi. Belki bir sıkıntının, belki bir mahcubiyetin zorlamasıyla başını öne eğdi. Dondu kaldı. Nereye basacağını bilemeden geçip gitti krediler servisinden.

Belki hem sıkıntıdan, hem utanç duygularından başımı kaldıramadan geçtim; gözlerimi arayan bakış-

lara bakamadım efendim. Nihayet aynı dünyaların insanları değil miydik onlarla? Senetler, çekler, konşimentolar, iskonto faiz hesapları, kanbiyo, borsa, arbitraj işlemleri, basılmış basılmamış kâğıtlar... Paralar, paralar, paralar. Araçların en çağdaş modelleri bile bizim için aynı yazgının değişik görüntüleri değiller miydi? Kimimiz şurasında, kimimiz burasında ama hep aynı çenber içinde döne dolana yuvarlanıp gitmiyor muyduk?

Düşünmeğe başladıkça, bir kopuşma öncesinin kayıp gitmeye benzer düzleminden kurtulmağa, serbestledikçe de daha geniş düşünmeğe başladım efendim. Ben de genç olsam, benim gibiler karşısında gülme duygularına kapılmayacaktım da ne yapacaktım yani?. Neydi o omuzlarıma birileri demir yumruklarla basıyorlarmış gibi ezik ve sümsük halim. Neydi o ille de beyaz yakam, ille de koyu renk boyunbağımın sıkışmışlığında daralmalarını bile duyacak bilinçten yoksun, daralmaları bile giderek doğal karşılamaya alışan, boyun eğen, gerdan kıran kafam.. Ben de genç olsam, benim de gözlerim şıkır şıkır aydınlıklar içinde, ışıklardan ışık beğenerek parıldıyor olsa, benim gibilerle alay etme iştahı duymaz mıydım yani..

İnanınız düşündükçe kendimle basbayağı nasıl diyorlar matrak geçme istekleri doldu doldu taşıtı içimde. «Ne uykusu bu Selâmiciğim..» dedim kendi kendime. «Bu ne uykusudur ki, asıl ayakta olduğun zamanlar kilolarca ağırlığı bindirmiş gözkapaklarına..

Kalktım yerimden.

Doğru Krediler Servisine..

İçimde eski alışkanlıkla «yaşsa Selâmi.. yaşsa be Selâmi..» sesleri dalgalanıp duruyordu.

ESKİ MEMUR

Basımevinden çıktığında otobüs durağına yeni gelmişti. Binmedi. Kafaşının içindekilere dokunmadan yürümek istiyordu. Bekleyenler «şoför mahalli»ndeki kutuya birer birer paralarını atıp oturdular. Birisi cama vurdu, kendisini belli etmek istedi. Döndü gülerek selâmladı Hasan. Yirmi yılını arkada bırakmış orta yaşlı meslektaşlarının havasında, ağırlığını adımlarına yansıtmaya çalışarak alana yöneldi.

32 Evler durağında enstitülü kızlar otobüs bekliyorlar. Sümerbank'ın önündeki kaldırıma yetmiş köyün insanı yayılmış oturuyor. «Meydan kahvesi»nde kalabalık ve duman. Kentin nabızı, uzaktan havada acayip resimler çizer gibi görünen kollarda hızlı hızlı, damarlarını emer gibi atıyor. İstasyon Caddesinin yukarı başında Şoförler Derneği'nin üç üyesi büyük «dö-

viz»i yerleştirmişler, bakıp bakıp tadını çıkarıyorlar: «Kırmızı Beyazlı Arslanlara Başarılar Dileriz».

Kirişçioğlu'nun eczahanesi şimdiden bir şekerci dük-kânının arefe günkü görünümünü almış. İki kalfa, iki paket makinası. Sarıyorlar. Kirişçi Necdet, para aldık-ça yakışıklı bir uyumla kasasının sayılarına bakıyor, Kent açmış ağzını.

Hasan, Ziya İşkevi'nin önünde durdu. Akşamdan kalma mavi, kırmızı, mor ışıkların yarattığı düş cad-lerine gözleri takılmadan, basımevinden çıkalkı beri avucunda sakladığı kartı okuma düzeyine getirdi. Büy-ük harflerle basılmış olan adının altındaki «Tapu Me-muru» sözcüklerini algıladıkça, ustanın elinde ilk ör-neği gördüğü zamanki duyguları bir coşku akımı halin-de yeniden beliriyordu.

Sevinç, güven, umut, biraz da onur duyguları el ele kol kola ilkokulun bahçesinde oynaşan çocukların iyimserliği içinde görünmez anıların biriktirdiği acı-ların üzerine yürüdüler. «Ooh yahu... «Maaşı alınca üç metre kumaş kestirmeli...», «Evin duvarına çinko kaplatmalı...», «Bi masa dört sandalya almalı...

Hangisine öncelik tanıyacağını düşünmeden kar-şı kaldırıma geçti, direklerdeki özel camekânlara asıl-mış kent gazetelerinin birisi önünde durdu. Okur gibi yapıyordu ama akklı fikri kartındaydı. Bir kez daha çı-karıp baktı. İstasyona giden cadde gibi başı sonu belli olan bir yaşamı gerçek çizgileriyle avucunda tutma-nın ferahlığı içinde, ayakabılarının üzerinde yaylana-cak kadar hafiflemişti.

Eski memurun yüzündeki sertlik, açık mavi göz-leriyle hiç çelişmiyordu. Burnunun bir kenarından ke-sinlik, öteki kenarından karar bıyıklarını aşarak du-

daklarına inmiş, yarı ıslanmış kalın ve etli dudaklarında zorbalık, anlayış, emir, acıma değişik simgeler haline dönüşmüştü Hasan'ı karşısında görünce önceden alınmış bir kararı bildirir gibi, elini masaya vurdu:

— Otur.

Oturdu Hasan.

— Hayrola, dedi eski memur. Gerdanını bile bile yakalarından taşırdı. Hasan bey olmak hoşuna gitmedi mi yeğenim?

Şaşırmıştı ama «yeğenim» dediği benim, diye düşündü Hasan. Yutkunması zorlaştı.

— Raşit amca...

— Bu dairede çalışmak istemiyor musun sen? Bu kez niye çağırıldığını anlamıştı.

— Raşit amca, ben...

Elleri titremeye başladı. Belli etmemek amacıyla dizlerine tutundu. Yetmedi. Kafası birdenbire sayıları çok artan «istemiyor musun»lar arasında gidip gelmeye başladı.

Adam, ilk etkili yumruğu konduran eski bir öğreticinin güveni içindeydi; bir kez daha patlattı:

— Sana mı kaldı dairenin bunca yıllık çarkına çomak sokmak?

Soluk bile almasına fırsat vermeden sanki çevresinde fır dönüyor; ustalığını göstermek için durmadan değişik devinimler yapıyordu.

— Biz de gençtik arslanım dedi, hafif vuruşlarla. Biz de toyduk. Ama söz dinledik, söz.

Yeni memurunu ağır ağır köşeye sıkıştırdığını gördükçe yüzüne bir pembelik geldi, canlandı.

— Tecrübeli adamın tecrübesinden yararlandık. Gözümüz açıldı. Anladık ki dairenin örfü adeti budur Sus-tuk. Ethem de, ben de, baban da.

Bir yandan da karşısındakinin sessiz duruşuna kesin bir anlam verebilmek için gözlerini arıyordu. Bulamayınca yeniden dondu, yüzü sertleşti, huysuzlandı.

— Söyler misin ama ne yapacaktık?

Yine karşılık alamayınca içinden «hiç babasına benzemiyor bu deyyus» diye geçirdi. Bilerek sesini yükseltti.

— Neye güvenecektik yani? Gençliğimize mi, ailemize mi, nasıl diyorsunuz, topluma mı?

Sordukça eski bir şeyleri yeniden yaşayarak huysuzluğu artıyor, geride bıraktığı kapalı kutunun içindeki her gün, kimliğini kuşatarak derinleşiyordu. Gözleri yuvalarından uğraya uğraya öksürmeye başladı.

O öksürdükçe, Hasan'a, az önceki kendine güvenen adam yavaş yavaş kimlik değiştiriyor gibi geldi. Giderek de masasında oturan Raşit beyin kişiliğinde, nasılsa saklandığı dolabın içinden çıkan bir eski zaman yaratığını gördüğünü sanmaya başladı. Hırladıkça gözleri açılıyor, iri damarları kırmızı kırmızı ortaya çıkıyordu.

Kapıda beliren yardımcısına başıyla «gelme» anlamına işaret yaptı. Sonra öksürüğe aldırmadan, ağır ağır ağızlığına cıgarasını yerleştirdi. Bir eli ağızlığında, öbür eli masada:

— Baban rahmetli nüktedan adamdı, dedi gülümsemeye çalışarak. İlk paylarımızı aldığımız günün akşamı meyhaneye zorladı bizi. Gözümün önünde sanki. «Uymadı mı devran sana, uyacaksın devrana.» diye bir tekerleme tutturdu.

Artık Hasan'ı unutmuş, önünde gittikçe yoğunlaşan bir sis tabakası varmış da dağıtmak istiyormuş gibi ağızlığı tutan elini havada dolaştırıyordu. Aşağıya aşağıya sarkan kalın, etli dudaklarında saklanmaktan

yorgun düşmüş tutku ve gerilmelerin kendini ele vermesine kapılmıştı.

— İyi de ettik... İyi de ettik, dedi içten içe.

İçini çekti. Birdenbire bastıran bir karanlıkta çok korkulu şeylerle karşılaşmış gibi sarsıldı sonra.

— Otuz buhranında taşranın ne hale geldiğini nereden bileceksin sen, dedi ürkek ürkek. Ne seferberlik, ne Kuvvayı Milliye... Kuvvayı Milliye’de tek başına bir milis alayını besleyen şehir ekmeğe muhtaç duruma düşmüştü... Ne yapacaktık yani?

Omuzları çökmüştü ama sesi kızgın havasını yitirmiyordu.

— Başladık çırpınmaya. Altta kalmamak için. Fuka satıyor, zengin alıyordu. Devran bizim sırtımıza bindi, biz devranın. Başka bi çaremiz yoktu.

Dolapların en kullanılmayan raflarından çekip çıkardığı bir dosyadan birtakım eski kâğıtları okurken okurken birdenbire acılanmış gibi ağlamaklı oldu sesi. Dalmıştı.

— Toprağa verdiğimiz gün sekiz yıl altı buçuk ay hizmeti hesap edildi babanın. Ne verdiler sandıktan? Hiç düşündün mü?

Karşılık beklerken bakışı Hasan’ın dudaklarındaki onurlu gülümsemeye çarpılınca kasıldı kaldı. Dudaklarındaki acıma, zorbalık, anlayış, emir simgeleri kırıntı haline dönüşmüştü. Güçlenip toparlamaya çalıştı.

— Belki sen şimdi ahlâk diye düşünüyorsun; ama hangi ahlâktan bahsediliyor yeğenim? Söyler misin, nasıl bir ahlâk bu? Neye dayanıyor? Kime bağlı?

Hasan, ağızlığını dişlerinin arasına yerleştirirken nefesini bulmaya çalışan Raşit beyin birkaç beyaz tüy kalmış kafasından yukarı doğru baktı, baktı... Sonun-

da kibriti çakmış, ateşlediği sigarasından derin bir nefes çekmişti. Bir eli ağızlığındaydı, parmakları sinirli sinirli oynuyordu. Öbür eli umarsız biçimde masaya düştü.

— Sen bilirsin yavrum, dedi. Arkadaşlarına katılırsan yürür bu iş.

Yirmi üç yaş elleri, dizlerinden Ahır dağlarına yaslanmış Alay Karargâhı binasının liseye bakan odasındaki masanın üzerine kaymıştı Hasan'ın. Yazıyordu... Her satır bir mırıltıyla, bir uyumla birlikte düşüyordu kâğıda. «Daktilomun tuşları eskidir eski Benim sevdiğim dilber Maraş güzeli...» Her satır yazıda iyimserlik, güven. Delikanlı gönlünde hangi kaygılar? Sevda kaygıları. Delikanlı gönlünde «Terhis tezkere-si», özel idare, vilâyet kalemî, ziraat bankası, tapu dairesi olup çıkmış da umut güllerinin fidanları gibi derinlere salmış köklerini. «Maraşın yolları taştandır aman — Daktilomun tuşları düştendir aman.»

Kendi kendine «Başım mı dönüyor?» diye sorarken elini alnına götürdü. «Yorma kendini be mübarek...» diye fırlayıp kurtulabilseydi şu sıkışmışlıktan.

Raşit bey, sesinde yeni bir ses yaratabilmenin tadını dudaklarında yalamak istiyor gibiydi. Ağızlığını eline aldı.

— Yirmi beşte tanıdım rahmetliyi, dedi. Göm-düğümüz gün...

Kentin üzerinde ezan sesleri duyulmaya başlarken sustu. Beş altı minaredeki ses büyütme aracından yükselen haykırırlar odaya dalıyor, sonra hiç kırılmamış dalgalar halinde öteye beriye yayılarak kaçınılmaz bir etkinlik alanı yaratıyordu. Raşit beyin kaygılı bir geri çekilme duygusu içinde dudakları kıpırdanmaya başladı. Gizleyemediği bir korku gözlerine koyu bir perde gibi indi. Derin derin içini çekti.

— Gömdüğümüz gün akşamı dirhem uyumadım. Aklıma geldikçe burnumun direği sızlar.

Dudaklarındaki alay, acıma, zorbalık, emri yırtılmış gitmişti; toparlamaya da çalışmadı.

— Kusuruna bakma amcanın dedi, kırık kırık. Üzdüm seni.

Hasan bir an bir umut ışığı parlıyor sandı çevresinde, hemen de yitirdi. Raşit bey, kendi dışında bir zorunluğun çoktan verdiği kararı bildiriyor gibiydi.

— Dairenin örfü adeti bu yavrum dedi. Arkadaşlarına katılmazsan yürümez bu iş...

Adam susunca Hasan'ın elleri rahatlamıştı. Artık titremiyordu. Bir şey olmamış gibi, başıyla hafif selâm verdi çıktı. Masasına döndü. Ötekilerin gözlerini üzerinde hissediyordu, aldırmadı. Çekmecesini açtı. Kutunun içindeydiler. Basımevinden aldığı sabahki coşkunluk gözlerinde kıvılcımlandı, söndü... kıvılcımlandı, söndü. Ama artık elleri titremiyordu. Uçer beşer parçaladı onları. İş bitmiş «müsvedde kâğıtları» gibi çöp sepetine attı.

ENCÜMEN KALEMİNDE

Yorganı sessizce aralayıp ne zaman yanına uzandı Ahmet?. İncir, üzüm kokusu sinmiş saçları kulaklarına değdikçe içi bir hoş oluyor, inbatın ilk çıktığı dakikalardaki körfez gibi bir yükselişten bir düşüşe doğru kayıp gidiyordu. Usul usul erkeğinin elini aradı. Boşlukta br süre umarsız bir iki dönüşten sonra yatağa düştü kaldı eli. Gözleri kapalıydı ama uyanmıştı.

Az önce kanının bütün zerrelerinde duyduğu çalkantı göğsünün üzerinde düğümlenmiş, sanki soluk almasını bile güçleştirmişti. Hızla döndü. Dizlerini yatağa bastırmaya çalıştı Gerilmiş göğüsleri kendi dışında birşeylere değdikçe yarıda kesilen bir oyunun tadından elinde ne kalmışsa onlara tutunduğunu sanıyordu. Bir süre öylece yattı kaldı. Bile bile kafasındaki boşluğa itmeye çalıştı kendini. Sonu hangi ka-

ranlığa, hangi dağbaşına, hangi pusuya giderse gitsin, aldırmandan o boşlukta kendini yeniden yokoluşun kanatlarına bırakmaya çabaladı. Sonsuza doğru, belirlemediği aşamadığı herşeyleri arkasında bırakma istemiyle kafasıyla sanki bilincini bastıra bastıra uykunun dinginliğine kaysın istedi. Başaramıyor, güçsüz kalışını algıladıkça gitgide az önce sezinlediği boşluğu yitirmenin sıkıntısını duyuyordu.

Fırlayıp pencereyi açtı. Rüzgârı koklaya koklaya içine çekti. Bir yandan da avuçlarındaki sıcaklığı dağıtmaya çalışıyordu. Karşı sedirde bir kıpırdanma oldu, yaşlı hırıltılar duraladı.

— Sen misin kız?

— Benim dedi, ürkek.

—Kapasana pencereyi.

Sesini çıkarmadı. Zaten kapamıştı. «Rüzgârı bile dirhemle buluyoruz» dedi içinden. Uzağa döndü. En uzaklara. Güzelyalı'nın dizi dizi ışıkları, karanlığın içinde bir umut bahçesi gibi uzanıyordu. Elleriyle dokunmak istedi bu ışıklara. Kendi payına düşen birşeyleri artık avuçlarına bıraksınlar istedi. «Kismetin kapalıymış kızım..» Dudaklarının kıpırdandığını farkedince «bayağı kendi kendimle konuşuyorum» diye düşündü. İçinde bir korku yıldızı kaydı.

Ağlasa açılır mıydı biraz. Ama canı hiç ağlamak istemiyordu. Ahmet'i istiyordu canı. İncir, üzüm kokan saçlarının havasını hücrelerine sindire sindire kollarının arasında ezilmelerin en tatlısı içinde bir baygın, bir diri; bir sarhoş, bir uyanık; yenilmeyle yenme, acı ile tad arasında gidip gelmelerin adamını istiyordu.

Kafasındakini somutlamaya çalışınca Güzelyalı'nın dizi dizi ışıkları, miğferlerinin altında «Rap. Rap...» yürüyen bir bölük asker gibi gözlerinin önünü

den geçmeye başladılar. Davranıp aralarından Ahmet'i seçmek isterken bir lokomotifin düdüğüyle irkildi. Gerçeğin ortasına düştü. Bayraklı istasyonundan sarsıla sarsıla yük vagonlarının geçtiğini gördü sonra «Saat daha ikiymiş kız...»

Kendisinin bile duyamayacağı bir yavaşlıkla komitinin üzerindeki yün işini aldı. Yeniden pencere kenarındaki sedire döndü.

Sabahleyin yaşlı kadın kalkmış yatağını toplama-
dan mutfağa geçmişti. Pencereyi açınca Salhane yönünden esen rüzgârla mutfağa yoğun bir et ve kan kokusu doluyordu. Her sabah böyle içi kalkıyor, sonra canı şekerli çay istiyordu.

Küçük teneke maltıza kömürü yerleştirmişken yakmaktan vazgeçti. Sinirli adımlarla odaya daldı. Sertçe pencereyi açtı... Söylenmeye başladı. «Gelin değl, paşa torunu..» Menemen'den gelen tren zangır zangır sesler çıkara çıkara geçince gözleri parıldadı. «Uyansın... Uyansın... dedi içinden. Yatağa baktı. Kuşkulu, duygusuz. Hep beklediği birşeylerle karşılaşacakmış gibi hazırlıklı. Bir kıpırdanış göremeyince kendi yorganını yatağını topladı. Savruk savruk yüklüğün kapısını açtı. Yine bir devinim göremeyince kızgınlığı dudaklarına yapıştı. «Ne uykusu bu böyle..» Seslendi:

— Nadide...

Bir daha seslendi. Yorganı kaldırdı.

— Anaaa. Kalksana kız. Belediyeye gidecektin ya...

— Aron, Aron.. Rosa Rosa... Sen dur bari yavrum.

Belediyenin arka kapısı önünde biriken kalabalı-

ğın en ucundaki kadın, birinci kat pencerelerin yanında küçüğünü elinden tutuyor, ötekini seve azarlaya, sözcüklerle yönetmeye çalışıyordu. Aralıksız bir devrim halindeydi. Yanındaki kadına sokuldu.

— Ne dersin Madam Ester, bugün çıkar mı bizimkiler?

Öteki kadın gözleriyle yukarıyı gösterdi. Gökyüzünü mü, Belediye binasının üst katını mı gösteriyor belli değildi.

— Hı çıkar mı bugün??.

Öteki kadın.

— Çıkana çıkıyor, dedi isteksiz.

Arkalarındaki kalabalık dalgalanınca pencerelere yapışacak kadar yaklaşmak zorunda kaldılar. Hazır olın evrak sahiplerinin adları okunuyordu.

Kalabalığın korkusundan Rosa'nın gözleri büyüymüştü. Kardeşini bacaklarının arasında tutmaya çabalayarak sırtını anasının karnına dayadı. Yanıbaşlarında sabahtanberi parmaklıkları sayar gibi kıpırdamadan gözünü pencerelerden ayırmayan yaşlı adam geri dönüp, sırtına yüklenenlere bir iki hışımla baktıktan sonra, bütün Belediye çavuşlarının başıymış gibi, bağırmaya başladı.

— Rahat durun bre. Utanın G... ten bacaklılar.

Aron ürkmüş, ablasının kollarında habersiz yakalanmış bir palaz gibi çırpınmaya başlamıştı.

— Ma-ma... Ma-ma...

Kalabalık sıkıştırıyor, ön sıradakiler dirsekleriyle kendilerini itenleri durdurmaya çalışıyorlardı.

Yeniden döndü yaşlı adam. Sövmeye başladı. Bu kez hemen arkasındakiler, kendilerini itenleri, onlar da ötekileri birkaç adım geri çekilmeye zorladı.

Kadın koynundan Rosa'nın yumruğu büyüklüğünde bir ekmek parçası çıkarıp ağlayan çocuğun eline

tutuşturdu. Rosa, kardeşinin avucundan gözlerini alamıyordu.

Hasan yukardaydı ama görüyordu. Kardeşinin avucundaki ekmek parçasını kimselere belli etmeden kapıvermemek için dişlerini sıkın Rosa, o daktilosunun başındayken sanki kapıyı aralıyor, «Daha çabuk yaz... Daha çabuk yaz...» diye yalvarıyordu. Rosa'nın anası tahta gibi göğsünü gösteriyordu uzaktan.

Yaşlı adamı, Madam Ester'i, Nadide'yi, ötekileri de görüyordu Hasan, ikiçeşmelik'ten, Basmahane'den, Eşrefpaşa'dan Bayraklı'dan sabah karanlıklarında yollara düşen kalabalık yaşamına karışmış, duygularına, kendi örsünde kıvılcımlar saça saça, yeni biçimler vermişti.

Kimi sabahları Pasaport iskelesinden Belediyeye varıncaya kadar birkaç kişi yolunu keserdi bu kalabalığın içinden. Adlarının, soyadlarının yazılı olduğu kâğıtları eline tutuşturmak isterlerdi. Kâğıtların arasına beş liralara, on liralara sıkıştırdıklarını belli etmeye çalışırlardı. Şaşırır korkardı Hasan. Acıdan eli ayağı buz kesilirdi.

— Al yavrum derdi yaşlı analar. Sevindir şu çocukları..

İkinci kez askere alınmış 331'lilerin, 32'lilerin, 33'lülerin çocukları Belediye Encümeninden çıkacak kararlarla birikmiş maaşlarını beklerlerdi. I. Dünya savaşında, mütareke yıllarında, işgalde çocuk olan babaların çocukları, gözlerinin içinde kişiliğini yakalamak istiyor gibi, umutlar dolusu bakarlardı.

Bir sabah barın önünden geçerken sarı saçlı bir

kadın dikildi karşısına. Çantasında bir tabanca saklı-yormuş gibi coşkuluydu. Hızlı soluyarak konuşuyordu.

— Hasan bey sizsiniz değil mi?

— Benim dedi Hasan, şaşırmış, toy.

— N'olur çıkarın benim maaşımı.

Derin derin bir serüvene hazırlanmış gibi bakı-yordu.

— Nasıl olur, dedi Hasan korkuyla. Benim elim-de birşey yok ki. Sırası gelen çıkıyor.

— Ne varmış Nadide Gültekin diye arayıverin. Öne alın benim kâğıtlarımı. Çok şey kaldım ben.

— Yapamam diye karşılık verdi, umarsız; elleri-ni sahneye yeni çıkmış acemi bir oyuncu gibi nerede tutacağını bilemeden.

— Çok şey kaldım... İnanın çok.

Tam bar kızlarının çeşitli görünüşlerde çekilmiş resimlerinin altındaydılar. Kadının iri yeşil, kirlenme-miş gözleri vardı.

— Anlıyorum, dedi. Üç kez «anlıyorum» dedi Ha-san. Sonra ayrılıp yürümek zorunluğuna boyun eğdi. Kan içinde rıhtıma yuvarlanmadı ama. Kadının çanta-sında tabanca falan yoktu. Henüz kirlenmemiş iri ye-şil gözleri vardı.

Hasan böyle böyle aşağıda bekleyen kalabalığın içindeki kadınları, çocukları, kocamış babaları, daktilo başında kendisiyle yarışırken bile görmeye başlamış-tı.

Hitlerin paraşütçü birlikleri Midilli'den, Sisam'-dan göz kırpyordu Ege kıyılarına. Tavanlara kadar yükselen evrak tomarları aşağıda bekleyen kalabalı-ğın yazgısı gibiydi.

Kâğıtlar Encümen'de.

Kâğıtlar Encümen Kalemi'nde.

Sonra imzada

Sonra Asker Ailelerine Yardım Bürosu'nda.
Sonra Hesap İşleri'nde
İğne üstüne iğne yiyorlardı.

Hasan Erika marka daktilosunun başında «kaşıntı fazla yoklamadı mı kırkıtan aşağı düşmüyorum..» diye için için onurlanarak yazıyordu. «Kendi kendisiyle yarışır gibi...» Benzetmeyi ilk kez, Encümen üyesi Nedim bey yapmıştı. «Bu kendi kendisiyle yarışır gibi yazan delikanlıya Kokaryalı'da bira içireceğim...

Bir de bira içersem kimbilir, nasıl kaşınırım... diye düşünmeğe kalmadan kaşınmaya başlamıştı Hasan.

Günlerdir sağ bacağında avuç içi büyüklüğünde bir parça yırtılmış gibiydi. Kırmızılaşmıştı. Hele apış-araları... Jilet süremiyordu. Yirmi iki yaşın taze kılırları arasındaki pütür pütür sivilce başı görünüşündeki kırmızılıklar kaşınırken içi eziliyordu.

Uyuz muyum korkusuyla Halkevi'ndeki cildiyeciye çıkınca bakar bakmaz doktorun dudaklarına muhalif bir gülüş yerleşmiş, «arpa ekmeğinin marifeti bu..» demişti: «yakında bütün İzmir kaşınmazsa şaşarım..»

O günden sonra cebinde talk pudrasını eksik etmedi Hasan. Vapurda, dairede, evde kaşıntı tutar tutmaz, soluğu yüz numarada alıyordu.

Kapı vurulmadan açıldı. Önde Encümen üyesi Nedim bey, arkada başkâtip... Nedim bey oturmadan gözlüğünü çıkardı; oturur oturmaz da camlarını silmeğe başladı. Başıyla başkâtibe, duvar boyunca üst-üste yığılı duran evrak tomarlarını gösterdi.

Boyuna yükseliyor.

— Öyle, dedi başkâtip.

— Fuardan önce başımızdan atamazsak yandık.

— Kalabalık da günden güne artıyor. Reis beye çıkacağım diye tutturanın önünü alamıyoruz.

— Reis ne yapsın bu kalabalığa?

Başkâtibin yüzü buruşmuştu; gizlemeye de çalışmadı.

— Biz n'apalım beyefendiciğim? Bu terazi çeker mi bu kadar sıkleti?

— Ben de kendime soruyorum, dedi Nedim bey. Encümenin hamalı mısın ülen sen? Soruyorum ya, bakma. Aşağıdaki kalabalık aklıma gelince dayanamıyorum.

Başkâtip bilgece boynunu büktü. Gözlerinin ortalarında «biz seni de biliriz» ışıkları gözükep kayboldular.

— Muavin bey ne buyurdular?

— Kös dinliyor... Yoruldum artık. Konuşmuyorum.

Yine boynunu büktü başkâtip. Parmağıyla alnını kaşıdı. Sustu.

Nedim bey, birdenbire gülmeğe başlamıştı. Hem gülüyor, hem cigara zifirinden kararan dişlerini saklamaya çalışıyordu.

— Nasıl diyordu Eşref böyleleri için, biliyor musun? Okumağa başladı: Bir büyük, alçak olur rütbe-i «Bâlâ»ya kadar Adamın pâyesi arttıkça hicâbı azalır

Böyle bâlâda bitince derecât-ı nâmus Var kıyas eyle güruh-ı vüzerâda ne kalır?

Gülüştüler.

— Rasimpaşa kahvesine gelmiyorsunuz ki, dedi başkâtip. Üdeba her akşam orada. Dede Remzi, Bıçakçızade, Hüseyin Avni... Sekizleri buluyoruz.

— Yoo. Ben daha ihtiyarlamadım, dedi encümen üyesi.

Elleriyle havada kadın vücudunu belirten biçimler çizmeye çalıştı.

— Daha ihtiyarlamadım ki ben yahu. Benim işim var.

Hasan aklını üslerinin havasına takmadan yazıyordu.

Nedim bey,

—Ee biz de silâh başı yapalım delikanlı, dedi Hasan'a. Hazır mıyız bakalım?

—Hazırsınız, dedi Hasan.

— Ne kadar hazırladık?

— İki yüz kadar.

Nedim bey, toplantı günlerinin dışında geliyor, yazımı biten evrakı denetliyordu. Onun imzaladığı evrak, encümende başka işlem görmeden öteki üyelerce onanırdı.

Hasan duvar boyunca yükselen kâğıt tomarlarını beşer onar birleştirip düzenli bir biçimde masasında toplamaya başladı. Ne var ki, iki üç eğilip kalkıştan sonra apışaralarında olağandışı bir sıcaklık belirdi. Sonra sonra kıl diplerinde terleme öncelerinde görülen hafif ıslaklığa yol açtı bu sıcaklık. Kırmızılıklar önce yanmaya, giderek te kaşınmaya başladılar. Her eğilişinde -kâğıtları toparlamadan önce- pantolonunu oralarına sürtüyor, sürttükçe de tarifsiz sıkıntılara yuvarlanıyordu. Kaşınmasa, ense köküne değin göğsü, sırtı, koltukaltları bıçaklanıyor gibi yer yer berbat bir acıyla yanıyordu. Dayanamayıp yüz numaranın yolunu tuttu.

Döndüğünde sandalyasında bir kadın oturuyordu. Dirsekleri masasındaydı. Gözlerini daktilosuna dik-

mişti. Hızlı hızlı soluyor, her soluyuşunda göğüsleri kalkıp iniyordu.

Adımları karıştı Hasan'ın. Bir süre neredede durması, ne yapması gerektiğini kestiremedi. Sonra birden Nedim beyi gördü yanında. Adam bir mahalle arkadaşımış gibi, elini teklifsizce omuzuna atıvermişti.

— Bu hanım kıza torpil yapacağız, dedi gülerek.

Gülerken cigara zifirinden kararan dişlerini saklamağa çalışıyordu.

E V D E

Kendisini tutmak zorunda... On dakika, yarım saat.. Ne kazanırsa. Bir süre evinden odasından başka yerlerdeymiş duygusuna kapılsa toparlanacak belki. Kimseye göstermeden kafasının ucundaki «şaltel»i indiriverip karanlığa çekilmek, siyahtan daha yoğun, gözün gözü, düşüncenin düşüncayı görmediği bir boşlukta yüzer gibi, durmadan varlığından aynı haberleri veren şu odadan, perdelerden, masadan sedirden yakasını kurtarmak istiyor. On dakika, yarım saat ne kazanırsa kendisine raslamamak istiyor. Sütün sütun yazılarla sayılar, ağırlıklarla somutlanmış. Çuval çuval, teneke teneke, sandık sandık yanını yöresini sarmışlar. Hep o içinde olmadık şeylerden huysuzluk çıkarmak için pusuya yatan adama kapılma çizgisi. Dayanmaya çalışıyor.

Bir yanıyla O'na da hak veriyor vermesine; ama onbir gündür gizlediği birşeylerin üzerindeki örtüyü kaldırıverince, yılların özlemi birikmiş gibi, sessiz duruşu ortasında patlamalar gösteren haline dayanmak o kadar zor ki. Kendini tanımasa, güvencini yitirmiş olsa, elinden bir kaza çıkacak.

— Biraz kıssana yahu şu radyoyu.

Anlayışlı, «olur böyle şeyler» der gibi: kılı bile kıpırdamayan yüzüyle hanım hanımcık da. Öfkelenmek daha mı iyi acaba? Havaya tabanca kurşunları boşaltıyormuş gibi bağırıp çağırma olanağı bulsa acaba daha mı iyi?.

Kadın, eski deneylerin yerleştirdiği umuda güven beslediği için bir yandan sessiz, dingin durumunu koruyabiliyor; bir yandan da damarlarında tutuşan o şeyler yüzüne yüzüne vurdukça, içindeki başkaldırıya öyle de bir tutsak oluyor ki... Kadın kadın.

Şimdi kendi karanlığına çekilmeyi düşünüyorsa, onun renkli dünyasından büsbütün uzakta görmüyor ki kendini. Biraz zaman kazansa, kadının pırıl pırıl hali nasıl değişik yönlerle akıtıverecek kimliğini. Bilmez mi.. Kafasını mahalledeki çocukların ayaklarına düşmüş yırtık bir top gibi duymaktan kurtarmayı istemez mi yani. Ama biraz zaman kazansa. Bir kahve daha içse. Ayaklarını yıkasa.

— Bu şarkıyı eniştem söylerdi, biraz açsana, diye bilerek ağzında yuvarlıyor sözcükleri.

Hemen dudaklarından kapıyor kadın; hemen de en uyumlu çizgisine getiriveriyor sesi. Artık biraz sabırsız ama uysallığını dağıtmamaya çalışıyor yine. Daha erkeğine güvencini yitirmemiş. Ne güzel parmakları var. Parmaklarının vücudunda çağırışimler uyandırdığını duyarak seviniyor.

Kadınca bakışlarında ya kırgın, ya da küçültücü

bir hava sezinlese kızıp sinirlenecek. Aksine alımlı ve güzel bakışları. Belki de damarlarındaki hızlı dolaşımın yarattığı devinimler dışa vurdukça güzelleşiyor. Kafasının kapıları hiç değilse yarıya kadar açılrsa, vücudu bağımsızlığa erişse, kestane fişekleri gibi salt renk ve ışık kesilir, nasıl yerinde duramazdı bu parıltılar karşısında. Biraz zaman kazansa.. O kocaman kâğıtlardaki sütun sütun yazılarla sayılar çıkıp gitse derinliklerinden. Gözleri gözlerine kavuşsa. Parmakları parmaklığını bilse.

Mırıldanıyor. «Kelebek gözlüklerinin ardındaki gizli tutmaya çalıştığı yorgunluğun içinden bakarak hangi anlamlar çıkarır da severdi bu şarkıyı eniştem?»

Şarkı korkuyla birlikte sürüyor ve sekiz saat boyunca kulaklarına vuran bir örnek sesiyle Nail'i söküp atamıyor ki içinden. Defterlerin, masanın sütun sütun yazılarla sayıların üstesinden gelemiyor ki şarkı.

İki kulağı, iki yankı kuyusu.

— 12 ton pirinç.

— Kaçtan?

— 250'den.

— Neresi için?

— Samsun.

— 120 ton sovan.

— Kaçtan?

— 46'dan ağabey.

— Kaç defa söyledim be Nail. Puantaj yaparken bana ağabey deme be birader. Karıştırıyorum.

Önünde sovan çuvalları doldurulmuş sıram sıram karavagon bekliyor sanki. Çuvalların üzerinde güneşli, rüzgârlı bir uyku çekerken ne istasyonlar arkada kalmış. Uyanınca, gerine gerine, mutluluğu çene

kemiklerinden, kollarından fıskırıyor. Bahar ağaçları gibi havayı çiğneyecek neredeyse.

— Peki demem ağabey.

Artık kızamıyor; öksüre öksüre aksıra gülmeler geliyor içinden. Yeniden başlıyorlar. Elinde cetvel, Nail'in sesini önündeki kâğıtta yakalamaya çalışıyor.

— 120 ton sovan... 46 kuruş. Gaziantep. Aynı sırada.

— 70 ton fasulya..

Dakikalar hiçbir özel araç kullanmadan böyle böyle doğanın yıllardır gizleyip büyüttüğü bir öcün acısını mı çıkarıyor ne? Dakikalar bir makinanın çarkları içinde somutlanıp, ses bile çıkarmadan gelip geçmeleriyle belli bir aşındırmanın karşı konulmaz süresince, gözlerinin yaşma bile bakmıyorlar.

Sonradan duyuluyor. Akşama doğru. Büyük geniş kâğıtların üzerinde sıralanmış sözcüklerin herbiri yaşamlarını kemiren herbir dakikanın üzerine ata birer gibi çalımla oturup belli hızlarıyla geçip gittikten sonra... Gözlerinin önüne çizilen kül rengi bir bozkır ufkunda sıram sıram diziliyorlar. Nerede o dişlerinde havaları çiğnemek isteyen bahar ağaçları şimdi.

— Nail bi çay içsek yahu.

— Bir cigara tüttürelim mi Nail?

Tüttürüyorlar cigaraları, çayları da içiyorlar. Ama büyük geniş kâğıtların üzerindeki bölümlerden aşağıya indikçe, her tükenişin yarattığı bir anlık nefes almalar, sevinçler yeni yeni başlangıçlara göğüs germek zorunda kalıyor.

Karısı neredeyse dönecek. Hüseyin'i yatırmaya gitti. Daha öncekilerden hiçbirini yaşamamış gibi,

varlığını damla damla bilincinde duyarak, yeniden daha öncekilerden birini yaşamak isteyecek kadın. Yok, yok. Korkuyla falan ilgisi yok durumunun. Derinlemesine bakılınca bir çekingenlik bile sayılamaz. Gündüz yaşamını kemiren herbir dakikayla kendi arasındaki dengeyi kurması sürecini tam ayarlama çabası bu. Elbette bu. Yatağa girmeden önce insana zamanla kendi arasında kurmak zorunda olduğu dengeyi kaybettiren pislik yuvası kâğıtların içinden çıkabilmek için gereken vakti arıyor.

Döndü işte. Hiçbir şey eksilmemiş. Bir koşuda yanına geldi. Gözlerinde o parıltılar.

— Hadi biz de yatalım.

Ayaklarını gösterdi.

— Peki, dedi. Bana biraz su ısıtta yatalım.

Anlamış anlamış gülümsemeye başladı kadın; ışık gibi mutfağa geçti.

Biraz daha zaman kazandı.

EMEKLİ

Kasaba bir akşam ağacı gibi yapraklarının arkasına çekilmek üzereydi. Dudaklarında eski alışkanlıklarının yaşlanmış hüznü, kafasında geride bıraktığı kocaman gün. Yağdan kıl çeker gibi kendisini kahveden dışarı çıkardı.

Yazıhanenin önünde toprak işçileri otobüs bekliyorlar. Terzi İhsan çalışıyor. İpragaz dağıtım bürosu da açık. Hüseyin bey ile muhasebecisi kafa kafaya vermişler; bir takım tutkuların simgesi haline dönüşmüş yüzleri sokaktan belli oluyor.

Sinemanın çığırtkanı haykırmaya başlamak üzere yerine giderken, arkasından koşuşan beş altı çocuk yukardan gelen otobüsü farkederek duralıyorlar.

— Kâml Koç, diye bağıırıyor biri...

Öteklier, bir ağızdan alaya alıyorlar çocuğu.

— Göze bak, göze.

Geride bıraktığı kocaman gün, içinde otuz bir yılın bölük pörçük anılarını göstere göstere kafasında sallandıkça, dudaklarındaki eski alışkanlıkların yaşlanmış hüznü derinleşiyor sanki. Yeni açılmış bir yara gibi, acıtıyor da.

Otobüsün farları kısılinca, köylüler arka kapıdan doluşuveriyorlar. Akhisar'a mı gider bu adamlar, Salihi'ye mi giderler? Kaç yıldır giderler. Kaç yüzyıldır.

Yeniden canlanan farlar, otelin camlarını yalayıp geçti. Çığırtnan sinema kapısındaki yerini aldı. Pikaba plâk kondu.

— Başefendi, başefendi.

Camda Terzi İhsan'ın yüksüğü.

— Buyurmayacak mısın?

Dudaklarındaki yara yeniden açılacak sanki.

Hangi başefendi?!

Otuz bir yıl, kafasının uzak boşluklarında tek bir görüntü gibi sallanmaya başladı. Kütahya Adliyesinde 23 yaşındaki mübaşir Süleyman'ın güleç ve iyimser yüzü gözlerine yansındıkça iki yönlü bir acı göğsünü burgu gibi deliyordu.

İçeri girerken kendisini toparlamaya, İhsan'ın kimliğinde İhsan'ı görmeye çalıştı.

— Eee Başefendi de mâzi oldu, dedi acıyla.

Sandalyayı altına çekti. Konuşursa açılır mıydı biraz? Kafasının uzak boşluklarında tek bir görüntü gibi sallandığı halde, gözü takılınca adamın üstüne üstüne gelen o otuz bir yıllık yaşamın acayip gösterisinden kurtulur muydu?

— Başefendi mâzi oldu, dedi yeniden.

Terzi İhsan, elinde iğne, alışık olduğu devinimlerle dizleri üzerindeki ceketin telalarını işliyordu.

— Ne oldu? dedi.

Soruyla birlikte Süleyman beyin gözünde, Terzi İhsan kimliğinden çıkmış, tüm kasaba oluvermişti. Ama önceden verdiği kararı bozmadı, sesine kendi dışında bir anlatım havası kazandırmaya çalıştı.

— Başefendi sarı kâğıdı aldı diyorum. Vurdular kıcıma tekme.

Gerçekten bir kâğıt varmış ta, buruşturup atmak istiyormuş gibi hırsıyla avuçlarını sıkıyordu.

— Olur şey değil be başefendi, dedi Terzi İhsan.

Kolları takılmamış ceketi omuzlarından tutup havaya kaldırdı. Göreceğini gördükten sonra, bir elini göğüs şişkinliklerinin üzerinde dolaştırdı. Sonra yeniden dizlerine alarak iğnelemeye başladı.

— Hüseyin beyin dedi gülme çabasıyla; bey sözcüğünün üzerine adamakıllı basıyor, alaya aldığını belirtmek istiyordu.

Dışarda sinemanın çığırtkanı bağırmaya başlamıştı.

— Bu akşam... Sinemamızda... Yılın en büyük filmi... Bu akşam... Sinemamızda...

Plâk dönüyordu.

Çığırtkan bağılıyor, plâkta bir kadın ağlamaya çalışıyordu. Caddeden tıka basa yüklenmiş bir kamyon durmadan geçti. Çocuklar «İzmit» diye el çırpıyorlar. Hüseyin beyin muhasebecisi kapının önünde bir gözüktü, hemen de kayboldu.

— Bu işte bi çomak olmasın, dedi Terzi İhsan.

— Bilir miyim.

İçinden konuşuyor gibiydi.

1946 da kaleme alınmış. Edremit'e gönderilmişti. Ama kaç yıl, sabahları uyanmayla uyku arasındaki dakikalarda mübaşirlik zamanlarındaki sesiyle bağırı-

yormuş duygusuna kapıldı Süleyman bey. Kaç yıl, bir kasabayı dolduracak kadar çok insanın adını haykırdığı mahkeme kapısından kurtulamadı. Giysilerinden de.

— Sahi bu iş birinin marifeti olmasın İhsan?

Dizleri üzerindeki ceketin telalarına iğnesiyle dalıp çıkarken başıyla onayladı terzi. Neden sonra,

— Hüseyin bey matbaayı büyütüyormuş, dedi.

Başkâtibin kafasında Hüseyin bey, matbaa makinasının başına geçmişti. Marifetli parmaklarıyla ince uzun kesilmiş sarı kâğıtları makinaya verdikçe sinsi sinsi gülüyordu.

Kendini toparlamaya çalışarak,

— Duydum duydum, diye onayladı, matbaayı büyütüp gazeteyi günlük yapacakmış...

— Köpeksiz köy buldular ya her haltı yiyecekler dedi terzi. Ticaretle siyaseti birlikte yürüttükçe kazanıyor kerataalar. Siyaset ticaretlerine, ticaret siyasetlerine yarıyor.

Süleyman bey «ağalarından öğrendiler» diyecekti, vazgeçti. Canı konuşmak istemiyordu.

Sinema kapısı yükünü almıştı. Kahveden çıkan üç delikanlı, gişeye doğru yürürken fıstıkçının önünde durdular. Muhasebeci gülerek gişeden çıktı. İpragaz dağıtım bürosuna yöneldi.

Sigarasını yakarken Terzi İhsan'ın gözü takılmıştı.

— Hüseyin Holding'e sinema hesabı gidiyor, dedi.

Uzanıp bakmadı Süleyman bey. Oturduğu yerde kafasındaki mübaşir, kâtipi; kâtip başkâtibi sıkıştırırmaya başlamıştı. İkisinin arasında kaldıkça içindeki

eziklik büyüyor, bir sorudan bir soruya gidip geldikçe de miğdesi bulanacak gibi oluyordu.

Genç mübaşir atılğan atılğan,

— Dükkân açsın, dedi delikanlı kâtibe.

— Doğru ya, diye onayladı kâtip. Aç bir dükkân kurtul...

— Ben mi? Otuz bir yıl memuriyetten sonra mı?

Delikanlı kâtibin içinde ilk baba olduğu yılın büyük sevgisi çağıl çağıldı.

— Onur yapma da oğlanın istikbalini düşün, dedi kızarak.

— Onur yapmıyorum. Düşünüyorum.

Sırtının ortasından, ne zaman biriktiğini anlayamadığı bir ter dilimi beline doğru hızla akınca kendine geldi.

Terzi İhsan, İpragaz dağıtıcısının ötesine berisine batırır gibi keyifle, dizlerinin üzerindeki ceketin telalarını iğnelemeye devam ediyordu.

— Üç kâğıtçı, akli sıra 69'a hazırlanıyor.

Süleyman bey, eli arkasında beline inen teri kurulamaya çalışıyordu. Kavrayamadı.

— Üç kâğıtçı mı? Hangi üç kâğıtçı.

— Hüseyin beyimiz, dedi terzi. 69'a aday olmaya hazırlanıyor harami.

Sinemanın pikabında «parayla saadət olmaz» çalışıyordu. Minarenin ses büyütme aracından müezzinin tık-tık'ları duyulunca plâğı durdurdular.

B A B A M

Kaç gündür babamın ağzını bıçak açmıyor Dalgın ve mutsuz. Çukura kaçmış, başka dünyalardan bakıyormuş duygusunu uyandıran gözlerinin çevresinde ayva çürükleri yer ettikçe evin içini bir bungunluk sardı. Sık sık gözlüğünü yitiriyor. «Hanım gözlüğüm..» Sık sık ta anneme seslendiğini duyuyorum: «Hanım Rüknettin'in adresini nereye yazdım ben?..», «Keçiören'deki arsanın zarfı nerde yahu?»

Her yemekte benimsemediği birşeyler duymuş da, tartışmaya gücü kalmamış gibi, «Ne halin varsa gör..» yada «İşte benden bu kadar..» biçiminde yenik bir çalımla bakıyor bana. Nesi var? Üzerinde durmak istemiyorum ama, görmemek mümkün değil. Ayrıca kafasıyla benden kilometrelerce uzak yaşayan bu

adamı yine tuhaf bir benimseyiş içinde olduğuma şaşarak, araştırmaya çalışıyorum.

En üzgün, en sönük zamanlarında bile kendisinin de farkında olmadan evin içini savaş alanına çevirebilecek güçlü silâhları sinirlerinde taşıyan bu adam mı benim babam. Bir defa kırk üçünde evlenmesine içerliyorum. Kerim'in babası kırk dört yaşında; benimki altmış dört... Kerim'in babası taşı sıkısa suyunu çıkarır. Pırıl pırıl gözlerindeki Akdeniz göklerine özgü aydınlıklar görenin içinde ferahlıklar yaratıyor Benim babamın gözleri, loş bir kuyuya yansıyan dağınık bir çehreden bakıyor gibidir. Korku, hesap, kaygı, ezber.. Kurallarla yan yana cedvel tahtalarının ortasında sıkışmaya isteye dileye ve birdenbire mi düşüyor insanlar Yavaş yavaş, farkında olmadan mı yuvarlanıyorlar, bilemiyorum.

Nurcihan masayı toplamak üzere ortaya çıkınca salona geçiyoruz.

— Kalan kıymayı bi ateşe göstersen iyi olacak, diyor annem. Pırasayı da sabaha bırakma istersen.

Başı ile anladığını belirtiyor ama gözleri hep başka ülkelerde Nurcihan'ın, hep uzak. Elleri bizim.

Uzak uzak oturuyoruz babamla, bilerek. Dalgın ve mutsuz. Cigara dumanlarının havada çizdiği dairelerin genişleyip dağılmalarına bakıyor.

— Çıkacak mısın sen?

Başım la «hayır» diyorum.

— Çıkma.

Nesi var? Neden varın yoğunu Karadeniz'e çalışan gemilerin hisse senetlerine yatırmış gibi korkulu bir merak içine sıkışmış bu akşam?

Dilini kendine özgü devinimlerle dolaştırı dolaştırı dudaklarını oynatmayı başarinca biraz rahatladığını görüyorum. Hafif hafif ağzını açarak kendi da-

maklarına hava gelsin istiyor. Tutkuyla emiyor, içine çekiyor havayı. Kerim'in babası hiç dışçı koltuğuna oturdu mu acaba?

Dayanamıyorum. Odama çekileceğim. Sıkılıyorum. Canım benim de cigara istiyor. Üzerime yaşlılık çöküyor sandıkça daha fazla sıkılıyorum. Canım daha fazla cigara istiyor.

— Hanım gelsene yahu.

Sesi ortanın üzerinde; biraz nerede kaldın sabırsızlığını taşıyor, biraz isyan.

Annem gelip oturunca —gizliden bana bakıp— ona soruyor:

— Bankaya gittin değil mi?

— Gittim diyor annem.

— On tane mi?

— On..

— Görüyorsun ya diye bana dönüyor sonra. Gözleri uyanmış. Az önceki dalgınlığı, mutsuzluğu geçirmiş. Tutkularını yaşayan her insan gibi artık güçlü bile. Soruyor:

— Çıkarıldığı gün kapışılmasına ne dersin?

— Ne diyeyim istiyorsunuz?

Sesim, oç alır gibi sesim, düşüncemi açıklıyor ama söyledim ya güçleniverdiğini. Yüzünde en ufak bir kıзма hali belirmiyor. Aksine alaylı bile biraz.

— Yüz liraya onbeş lira... Yüz liraya on beş lira ne demek? diye yeniden bastırıyor.

İşte kafasındaki hesap makinaları annemin üzerine aldırıldığı her tahvilden eline geçeceği, eline geçeni nerede kullanacağını çoktan hesapladığını bildiğim bu adam beni yaratan adam. Yüzüne yapışan çizgilerle Prens Sabahattin beyin sofrasına devam eden ondokuzuncu yıl efendilerinden biri gibi coşkusu dudaklarına yivışmiş,

— Adam kazandırdıkça kazanıyor, diyor gevrek gevrek. Ne korkunç büyüme oranıdır bu. Kırk yılda aldığı ne büyük hızdır. Adam, patronun işe yüzde yüz hakim olduğu küçük kuruluşlardaki hareketliliği, canlılığı, hevesi koruduğu için devamlı sıçrama yapıyor. Göster bakalım iktisadi devlet teşekküllerinde bu üremeyi...

İşte hep buna içerledim ya ben. Yoksa Maliye Nazırı Cavit bey geleneğinden gelmiş bir kafadan ne hesap soracağım. Biriktirir, altına çevirir, toprağa yatarır, çalıştırır. Büyütür. Genel müdür keyfi bilir ne yapacağını... Beni ne diye kendisi gibi yaratmak istiyor. Ben ondan Kerim'in babası gibi olmasını istiyormuyum ki..

— Daha Saraçoğlu zamanında söyledim ben, diye bastırıyor tutkuyla. Sat beyim şunları bir bir.. Şu zarar yuvalarını dağıt beyim. Eline geçen her işletmeyi gör bak senesine kalmadan nasıl adam eder erbabı..

Ve tam ben, şimdi «Varak-ı mihri vefâyı kim okur kim dinler..»i okursa dayanamam diye içimden geçirirken, dizeyi ilk defa söylediği günlerdeki keyifle patlatıveriyor.

Saracoğullarının görülmemiş titizlikleri, ve Ali Çetinkaya'ların demir disiplinleri içinde yetişmiş adamdır ya babam... Yetişmiş ve benim şimdiki yaşımdan pek pek iki üç yaş büyükken, ekonomi savaşında, sorumlunu bilen eski bir uzman gibi, gençliğe özgü güzüpekliliği ve atılganlığı ve erken olgunlaşmanın ince dikkatlerini birleştire birleştire bugünlere kadar gelmiştir ya...

İşte bundan sonra, benim dudaklarıma istem dışı gülümseme çizgileri yapışır, annem birimizden biri patlayacak diye korkmaya başlar, Bir babama, bir ba-

na kaçamak kaçamak bakmaya çalışır kadıncağız. Oysa, babalarımızın komutasında, ekonomi savaşları yaşaya yaşaya geçirdiğimiz bunca yıldan sonra dış borçlardan kendi payıma düşen her bir dolar gırtlığımda düğümlendikçe düğümlenir ben zavallının. Ne sine patlıyabilirim ki artık onun.. Altmışını çoktan geçmiş, eski savaşçı kimliğine bakarken bakarken, emekli olur olmaz iki partiden birine kapağı atıp seçim nutku çeken arkadaşları gelir gözlerimin önüne. Kendimi dinleyicilerin arasına karışışıp, «Düüüt... çekerken yakalarım.

SORUŞTURMADAN ÖNCE

Eski istasyonlar, eski evlere benzer. Kapısından, penceresinden, duvarlarından akan hüzlere yan çimezsin. Toplumsal ilişkilerin etki duraklarıdır onlar. Bakarsın, bir kanapedir; üzerinde köylüler bağdaş kurup karpuz keserler Bir çan sesidir, Şafak öğretmeni nişanlısının gözlerine baka baka Erzincanlara götürür. Elli kuruşluk kremleri dudaklarının ellerinin çatlaklarına süren askerlerin çevresinde ısınmaya çalıştıkları bir sobadır bakarsın. Bir olur, yaşlanmış bir hareket memurunun duruşunda, bir olur, her gün aynı saatte, yorgun yorgun, istemeye istemeye —artık hatır içinmiş gibi— kalkan Dursunbey postasının eskimiş vagonlarında simgelenir.

Suat, alanın orta yerinde durmuş istasyona bakıyordu. Kafasında dokuz saat tren yolculuğu ve bir ka-

rafaki klüp rakısı bir şeyler mi yaratmış ne... Ikide bir dudaklarına «karafakili tren» gibilerden başka zaman olsa usu üzerinde kuşku uyandıracak bir tamlama kaydıkça, kentin içine sokulan caddeye doğru yürüyüp gitsin istedi. Gecikmiş birini bekliyor gibi uzun uzun gözledi caddeyi.

Çantasını yere bırakmış artık kendisine karşın, «karafakili tren» diye söylenir olmuştu. Derken eski bir müfettişin «Ben nereye gitsem yalnızlığın başkenti orası..» dizesini anımsayınca rahatladı. Demokrat Partinin 1946'larda şu alana çektiği büyük kalabalık çevresini almış gibi kocaman bir sesle yineledi dizeyi: «Ben nereye gitsem..» Sonra birden çantasını yere bıraktığını farkederek «ne oluyoruz yahu..» diye payladı kendini. «Çanta bu.. Çanta..» Gülerek. «Müfettiş bey Dosyalı çantanız..» dedi. Sesini biraz beyenmemiş gibi yüzünü buruşturdu. Sesinden ötürü değil, dosyadan ötürü ufak bir düşünce bulutu küçük ağırlığını duyurdu sonra. Sonra dosyayla birlikte, dosyanın içindekiler sürekli bir yağmur gibi kafasına doluşmaya başladılar. Trende okuduğu «rapor»dan artık tanır gibi olduğu adam istasyondan çıkmış kendisine doğru geliyormuş gibi, yer yarılısın içine girsin istedi Suat. Onunla karşılaşmayı göze alacak yiğitliği bulamamanın acısını bulanık kafasında duya duya çevresine bakınırken, adam yanına gelmiş, ilk ifadesindeki sesiyle: «İzmir'de sendika da kuruldu, grev de yapıldı..» diye konuşmaya başlamıştı. Adamın arkasında camı islenmiş, eski bir beş numara lanba görüntüsünde istasyon vardı. Sonra ne 1946'nın kalabalığı kaldı alanda, ne adam.. «Ben kaldım..» diye düşündü Suat.

Ağır ağır otele doğru yürüdü.

— SONRA

Adam yere oturmuş, sırtını sedire dayamıştı. Çıplak ayaklarını saç sobanın önünde tutuyordu.

— Çorap giysene.

Sesin geldiği yana bakmadan omuzlarını kaldırdı. Zaman zaman kafasına «eskiyor muyum?» biçiminde sorular getiren bir yorgunluk belirtisi sırt kaslarını, kaburga kemiklerini tek tek aşağıya çekiyor gibiydi.

— Sonra, dedi. Sesi bile aşağıya çekiliyor gibiydi.

— Sonra mı? Yatarken m?

Karşılık vermedi adam. Sol ayağının baş parmağı üzerinden sobanın kapağındaki deliklere vuran alevlere bakmağa başladı.

Kadın oturduğu yerden kocasının gözünün birini, sağ yanağını, dudaklarının bir parçasını görüyordu. «Çenesi aşağıya doğru uzamış gitmiş..» diye düşündü. «Yirmi günde yirmi yıl yaşlandı sanki..»

Ama öfkesi duygularına kapılmasını önleyecek kadar doluydu.

— Sen İzmir, sandın burasını dedi.

Sinirli bir devinimle bacağını koltuğa çekti.

— Yalan mı? Kendi söylediklerine inana inana burada İzmir'deki ortamı var sanmaya başlamadın mı?

Sözcükler adamın çevresinde dolanmaya başlamışlardı. Bu katı, rahatsız edici ses dalgalarından kurtulmak için gözlerini kapadı.

— Şimdi düşün bakalım. Bi faydası olursa.

Sözcükler kulaklarının ötesine berisine tırmanmaya, zayıf buldukları yerde tutunmaya çalışıyorlardı. Dağınık bir esinti, dar bir sokakta sıkıştırdığı kâğıt parçalarını oraya buraya nasıl vurursa, öylesi bir atılma durumuna düşmüştü.

— Karın mıydım, düşmanın mıydım? Ya susardın, ya da başlardan bağırmaya: «Ne yapalım mücadele bu..» derken boynunun damarları şişerdi.

Adam döndü. Kadını yabancıladığı için sesini çıkaramıyordu. «Kızınca da amma babasına benziyor diye düşündü.

— Bir de bakıyor, diye yüklendi kadın. Ne var, yalan mı söylüyorum?

Karşı koltuğa geçti. Bu durumda kocasını sobanın üzerinden görmeye başlamıştı. Adam gözlerini alevlerden ayırmıyor, durmadan sol topuğunu haliya sürtüyordu.

— Ne yapmalıyım yani... Beyimizin cam konuşmak istemiyor diye ben de ağzıma kilit mi vurmalyım? Ne düşünüyorsa onu düşünüyor, ne söylüyorsa ona inanıyor, neye inanıyorsa ona bağlanıyor mu gözükmeliyim?

Sözlükler el ele vermişler adamın boğazının çevresinde gittikçe daralan halkalar gibi soluk almasını güçleştiriyorlardı.

— Faize.. dedi sıkıntıyla.

Kocasının dudaklarını görünce birden dondu kaldı kadın. Kan sızıyor sanmıştı. Bir süre sesini çıkarmadı. Bu izlenimden uzaklaşmaya çabaladı.

— Yanlış mı söylüyorum? Haksızlık mı ediyorum?

— Faize bırak şimdi, dedi adam.

— Haksızlık ediyorum, haksızlık ediyorum. Bak sana gözlerine. Soruşturmayı yapan müfettiş bile böyle düşmanca bakamaz insana.

Düşmanca mı? Ben mi düşmanca bakıyorum? Sıkıntıyla yer değiştirmek isterken ayağı sobaya değdi. Doğru mu görüyor?

Fırladı. Soba ile kapı arasında kısa kısa voltalar

atmaya başladı. İri etli tabanları döşemeye her basışında tüyü dökülmüş eski taban halısının altında tah-talar gıcırdıyordu.

Uzaktan, cezaevi yöresinden bir köpek uludu. Kadın ensesinden giren bir buz parçası beline kadar kayıvermiş gibi içi titredi. Hırkasına sarıldı. Artık öfkesi duygularına çarpıp çarpıp geri geri gidiyordu. Neredeyse eski sesiyle.

— İki odun atıver, dedi. Sönerse donarız.

Adam sobanın önünde eğildi. Odunları yerleştirdi.

— Bilmiyorsun Hüseyin'e sıkılıyorum.

— Hüseyini bırakta kendine sıkıl, dedi kadın. N'olacak? N'apacağız?

— Bilmiyorum, diye yineledi adam.

Sıkıntı boğazına yayılmıştı. Birakmıyordu. Yenilginin acısıyla birlikte, kişiliğini de özünden yaralayan bir etkiydi bu. «Faize doğru söylüyor» diye düşündü. Adam tanımıyorsun sen. Ahmet'i bilmez misin. Bir bakışta anlar adamın ne olduğunu. Olmadı mı atar bir meyhaneye; kapalı bütün kapılarını bir bir kendi elleriyle açtırır. Adam tanımak değil seninki. İnandırma, kapılmak.

— Hüseyin İdare'nin adamıymış dedi birdenbire. Zayıf, yenilmiş.

Kadın hırkasına sarıldı. Sarsıldığı belli oluyordu.

— Bu düşünülemiyor dedi adam.

Sonra kolay düşünülemiyor diye tamamladı. Belki de pis bir iş olduğu için. Konduramıyorsun. Bir el uzanmış elini sıkıyor. Bir kafa, senin gibi gözleri var. İnsan gibi sokuluyor.

Kadının önünde duraladı.

— N'iyse çok üzdüm seni. Açıldın mı biraz?

—

— Söylesene açıldın mı biraz?.

Birşey söylemedi kadın. Dili paslanmıştı.

Adamın dudaklarından yine kan sızıyor gibiydi. Dizlerinin üzerine çöktü. Ellerini koltuğun kenarına götürdü.

— Beni bırak dedi kadın, ne olacak? N'apacağız.

Adam sönük sönük,

— Bilmiyorum, dedi. Müfettişin raporunu bekliyeceğiz.

MAKİNA İLE

Geçtim oturdum.

Bir akşam önce bıraktığım yığının üstüne yenilerini koymuşlar. Bu hep böyle sürecektir. Ben azaltacağım, bitirmeye çalışacağım; onlar yenilerini getirecekler karşıma. Çavuşbaşı hanına, Gürün hanına, Milas hanına, Bizans ve Doğu Anadolu kokan Tahtakale sokaklarındaki mağazalara gelenler geldikçe arkası kesilmeyecek bu yığınların. Gelenlerle bekleyenler, alanlarla, satanlar arasındaki her yeni girişim, her yeni bağlantı düşüncemden bir parçayı gagalayıp götüren yırtıcı kuşlar yaratacak başımın üzerinde.

Binler, onlar, yüzler hanesinde belirlenmiş sayılarla, kesintisiz, engellerden öte yana geçebilmek için canımı dişime takarak sonsuza doğru bir yarışa çıkmışım gibi.. Sanki daha parmak hesabı ile ilk ker-

rat cetveline başladığım Taşmektep'te karşıma çıkan koskoca birlerden, sıfırlardan itibaren birbirlerine zincirlenmiş halkalar halinde, bir türlü el ele veremeyen dünyanın bütün çocuklarına inat, dünyanın bütün tacirleriyle dirsek teması kuran sayılar gördüm. Makinamın birler, onlar, yüzler hanesinde belirlenmiş sıfırları yüklendikçe sonsuza doğru genişlediler.

İlk yıllar düşlerim vardı belki. Ama makinamın iç unsurlarında başlayan devinime benzer koşullanmalara düştükçe düş mü kalır insanda. Bir ay, bir yıl, üç yıl önce de sayılar aynı yarışı çıkarmamı bekledi benden. Ve makinanın işleme kurallarına boyun eğen gözlerimle parmaklarım, kendi dışından gelen bir isteme uymak zorunluğunu duydu hep, başımın üzerinde düşüncemi gagalamak isteyen kuşlar uçarken.. Bu odada.

Karşımda paltolarımızı yağmurluklarımızı astığımız dolaplar. Gözüm makinadan ayrılrsa bunlara takılırdı. Duysam duysam, arada bir yanımdaki masada dolma dolduran bir kadın hamaratlığı ile günlük evrakı dosyalayan Talip beyin sesini duyabilirdim.

Ama makinam durmazdı. Kimi zaman, bir dağın kıvrım kıvrım dönemeçli ve bozuk yollarına düşen köhne bir kamyonun motoru gibi sesler çıkarırdı, ama durmazdı. Onun durması, parmaklarımın koşullanmaları parçalayarak, söz gelişi canımın istediği zaman, canımın istediği biçimlerde cigara yakmak özgürlüğünü kendinde duyması demektir. Ne zamandır yitirmiş bunu parmaklarım. Bu odada.

Öteki organlarımın da girdiği ölçüler vardı yıllardan beri. Sandalyeme oturuşum, masanın altında bacaklarımın duruş biçimini belirlemiştir. İki yıl üç ay önce bizim odaya giren bir kimse karşıdan bakınca aynı durumda görmüştür makina ile beni. Onunla ben,

belli bir uyumun sağlanması yolunda birbirimize bağlanmak zorunda olan iki aracız nihayet. O, düşünmeden doğruyu buluyor, ben düşünüyorum doğruyu bulamıyorum.

Eve döndüğüm zaman yorgunluktan şakaklarımda nabızlar meydana gelmiş, göz kapaklarıma uykunun dayanılmaz ağırlığı çökmüş, kimin umurunda. Annem, «yat istirahat et» diyor, «geçer». Yatıyorum, dinleniyorum geçiyor. Ama kalktığım zaman işe gitmeye bir saat kalmış oluyor. Bir insan kafası için bir iki saat kendi başına kalmanın ne anlamı olabilir. Kitaplara uzaktan bakıp, dünyanın bel kemiğine küfür etme özgürlüğü. Kimi kez, akşam yemeklerinden sonra bir kahve içip direniyorum. Gücüm, yorgunlukla onbeş-yirmi dakikalık bir mücadele geçiriyor. Yarı dalgın somyanın üzerine kaykılıyorum.

Eşyayı gözlerim kapalıyken de sezebildiğim bir durum bu. Dış dünya bir var, bir yok. Annem radyoyu açmış, örgüsüne eğilmiş. Soba yanıyor. Bunlarla büsbütün ilgimi yitirmedığım halde, beynimin bir ortada kalışı var. Makinayla on saat boyunca süren serüvenin dışına çıkmaya çabalıyor. Yarım yamalak, gerçekmiş gibi gelen düşler kuruyorum.. Kimi zaman, bir köy okuluna öğretmen oluyorum. Çocuklara okuma yazma, düşünme yolları öğretiyorum. Saat üç dedi mi paydos.. Köyün dışında yarım saatlik bir yürüyüş yapıyorum. Acı poyraz, soğuk.. Ama yürümem bitince kafam yerinde, kitaplarıma kapanıyorum. Dostlarıma yazdığım mektuplara «Balzac'ı bitirmek üzereyim» diye başlamanın sevinci iliklerimi titretiyor.

Herkesin bir tutkusu var, benim tutkum da bu Aldığım para boğazımı götürüyor ama yalnız bu parayı kazanmak için yaşıyormuşum gibi bir köşeye sıkıştırılmış sayıyorum kendimi. Balzac'ı bile bitireme-

dikten sonra.. «İşinden memnun musun?» diye soranlara böyle karşılık vermek geliyor içimden. «Valla bilmem, üç yıldır daha Balzac'ı bile bitiremedim» desem bankaya girmem için eski arkadaşlarına başvuran eniştem n'apar acaba. Şöyle bir yutkunur sözcüklerle konuşma tasarıları arasında bir bağ kurmaya çalışır da..

Balzac'ın adını bile duymamıştır ki eniştem, bitirme tutkumu anlasın.

Ağabeyime söylesem, dalgın gözlerle bakar.

— Balzac mı der, Balzac'ı bitirmek mi?

Kendi durumunu hatırlar. Alınmış açılmamış, okunmuş düşünülmemiş kitaplar gelir gözünün önüne. Kaygısını sözcüklerden çıkarcasına «lügâtlar» arar.

— Balzac, insan ruhunun en girift, en muğlak, en mahrem taraflarına öyle bir sokulmuştur ki.. der bakersınız.

Sesiyle üst perdeden oyunlar yaratmaya pek tutkundur ağabeyim. Bir vaiz gibi inandırıcı olmak için mi böyle yapar, anlayamam bilemem.

Sonunda onun da Balzac'ı bitirme kaygıma bir avuntu bile bulamadan başka konulara sıçrayacağı bellidir. Ben zavallı, bir gece Rostinyak'ı tanırım, ertesi gün makina alır götürür. Akşam üstü, Eminönü meydanından iki otobüs imanına kadar dolu geçer; ben binemem. Eve varışım sekizleri geçer, yer yemeği yatağa düşerim.

— Bey zile on dakika var.

Yemeğe çıkıyoruz, yemekten geliyoruz. Kahve içiyoruz. Saat gibi yaptığımız şeyler bunlar. Gelip odamızın bir köşesine bırakılmış koltuklardan birinde biraz yorgunluk çıkarıyorum. İçerde, muhaberat ser-

visinde bekâr erkeklerle kızlar söyleşiyorlar. Derken zil, makina başına..

Makina dediğim, çok görülen hesap makinalarının ağababası. Üzerinde özel düzenler var. Bu düzenlere göre, senetlerin tarihini, banka şubelerine verilen sayıları, mutabakat numaralarını basarak özel kâğıtlara işliyorsunuz. On saat yaptığınız iş bu... Tarih mutabakat numarası, şube numarası, tutarı... Yaz baba yaz, Sonunda da toplamın tutması gerekiyor. Bir yönüyle bu kadar yalın bir iş. Gözünüzün ve sinirlerinizin alışmasına bakıyor.. Alışılıyorsunuz da.

İşaretlediğim yerden başlayacakken senedin üzerinde sahibinin adı gözüme ilişiyor: Ahmet İzzet Mutlucan. Belki de daha önce üç beş senedini yazdığım için yabancı gelmeyen bu adın taşıdığı anlama takılıyor kafam. Kolay mı mutlu olmak bu zamanda. Demek ki Karahisar'da epeyce bir adamın senedini yazma göreviyle karşı karşıya bulunuyorum. Acaba ne alıp satıyor bu Ahmet İzzet efendi? Sabahları dükkâna gitmek üzere evden çıkarken ayakkabılarını giydiren karısının kollarındaki şıkır şıkır bilezikleri gördükçe, yıldan yıla paranın değerini yitirdiğini hatırlayarak, bu gibi sorunları düşünmeye bir türlü alıştıramadığı oğlunu «adam olmayacak» diye kaygılı gözlerle seyreden, ama gene de harflerin tadını çıkara çıkara «Allaha şükür» çeken bir Ahmet İzzet efendi.. Benim senedini yazdığım şu öğle saatinde, elindeki Hürrem Sultan tefrikası üzerine salyasını bırakmış uyku ısıkları çalarken bir telefon ziliyle göbeği inip kalkma uyumunu yitirerek sesleniyor katibine.

— Hasan oğlum, zırlatmasana şunu oğlum.

— Süleyman bey arıyor efendim.

— Yaa...

Oğlunu bir türlü alıştıramadığı, bu yüzden bir gö-

züm kapanırsa ne olacak bu müessesenin hali diye sora, sora kötümserleştikçe, heceleri daha bir genizden çıkarmaya özen gösteren uslubuyla yarım dakika içinde Süleyman beye hürmetler ederek bitiriyor konuşmayı.

— Hasan oğlum, yeni gelen balya Süleyman beye ayrılacaktır.

Senedine bakıyorum. 5760 lira 40 kuruş. Birden aklıma aylığımı güne bölmek, gündeliğimi saata dakikaya, yarım dakikaya bölmek geliyor. Yarım dakikama para olarak ödenen, bu senedi yazmak için verdiğim gücün karşılığı.

Sağma soluma bakmadan, sanki tutmamış bir hesap araması yaparmış gibi günlük kazancımı buluyorum ilkin. Sonra saatimi.. Yarım dakikam yüz paraya geliyor... Vay anasını. Çocukluğumun yüz paralarından biri avucumda sanki. Ağabeyimin traş takımlarını yıkadıktan sonra hak ettiğim armağan. Uç balıklı şeker. Bir külâh sakız leblebisi. Kalemi atıyorum. Küçüklüğe benzer bir duygu bu. Bunun için mi çocukluktan kurtulamadım ben. Aklımdan Ahmet İzzet efendilerin yarım dakikaları geçiyor. O Gürün hanlarında, Borsa hanlarında çelik masaların üzerinde insana uykulu gözlerle bakıp, imzalanmış senetleri **yardımcılarıyla bankaya** gönderen adamların yarım dakikalarını düşündükçe içime ateş basıyor. Bir akşam olsa bugün..

Yanımda Talip beyin sesi:

— Bey muhasebeci sizi çağırıyor.

— Muhasebeci mi, beni mi? Ne yapacak beni muhasebeci?.

Ensemi kaşıyorum. Yüz paradan düşen pay ne ola ki acaba?

Yan odaya geçiyorum. Muhasebeci başını kaldırıyor.

— Tahmis Bürosunda Nezihe hanım...

— ‘Evet efendim.

— Yıllık iznini kullanacağı için..

— Evet efendim..

Bir daha evet efendim, bir daha evet efendim.. Efendimle evet karışıyor artık. Hangisi önce, hangisi sonra kestiremeden benden bağımsız olarak çıkıyor ağzımdan. Bacağımın biri efendim biri evet sanki. Bir sağ bacağımı oynatıyorum çaktırmadan, bir sol bacağımı. Denge bozulursa düşecek gibiyim.

Muhasebeci:

— Yorulacaksın ama.. diyor.

Birbirine dolanmış sandığım bacaklarımı Sidikli Pasajda bir rakı masası altında görüyorum. Hay Allah hangisindeydi sıra?

— Efendim..

Ses değişiyor.

— Yorulacaksın diyorum.

— Evet..

Muhasebecinin dudaklarında bir gülme. Kendi yarım dakikasının kaç paralık olduğunu hesaplamayı akıl etmeyen kişilere özgü bir köseleleşme var muhasebecinin dudaklarında.

— Gidebilirsiniz.

Çıkınca daktiloyla karşılaşıyorum.

— Sen misin? diyor fısıldar gibi.

Bilmem. Merak ediyorum. Acaba daktilo biliyor mu? Ben miyim.

Yerime dönüyorum ya, daktilo karşımda. Hep o ses. Fısıldar gibi. Sen misin? Hep o sen misin diyen dudakların doğal kıvrılışı.. Gözlerinin derine çekilişi, yanağının kendine özgü bir çukurluk kazanması...

Bunlarla birlikte genzime yarım dakikasının kaç paraya geldiğinin hesabını sormayı aklına bile getirmeden parmaklarını ve gözlerini alabildiğine sınırlayan bir dünyada tutsaklığı ile yatan bir kadın kokusu geliyor.. Aşksız, tutkusuz.. Geçici, çabuk geçiverici bir kadın kokusu, Sevmiyorum bu halleri, ama geliyor. Ben aşkı seviyorum. Tutkuyu seviyorum.

Ağaçların uzağından, denizlerin uzağından, kokuları belirgin midir ki.. Trenle, artık Pendik'ten Haydarpaşa'ya doğru gelirken içinizde coşuveren şeyin denizle, ağaçla ne biçim bir ilgisi varsa, nasıl hem onlardan uzak, hem onlara yakınsanız, bir bakıma nasıl içinizdeki çılgınlığı kokluyor, seyrediyor gibi oluyorsanız, öyle istiyorum ben bunu. Yoksa, dakitolonun yarattığı bu değişim sinirime dokunuyor.

Kurtulmak için son hızla yazıyorum. Sayılar alıp götürüyor beni. Birler, onlar, yüzler hanesiyle gözlerim sonsuzla yarışıyor. Bir yakının sınırında, bir uzağın.. Herşeyler büyük bir devinim içinde. Senetler de, gözlerim de, parmaklarım da.. Yalnız makinamın iç organlarından gelen o birörnek sesin kurduğu egemenlik var. Yalnız bu ses, birşeyleri söküp söküp götürüyor benden uzaklara. Özgür müyüm, tutsak mıyım. İnsan mıyım, araç mıyım. O kitapları ben mi okudum, o sinemalara ben mi gittim? Hepsini yitiriyorum. Sarhoş gecelerim bile kalmıyor elimde.. Denize karşı ilгимde, ağaca karşı ilгимde özden değilmişim gibi geliyor.

İçerliyorum artık. Durursa dursun makina. Bir cigara yakıyorum. Cigarayla ben yarattım işte bu dumanları. Bu birbiri içinden süzülen çenberlerin çizdiği genişliği ben yarattım. Daha dünyada güzel şeyler var demek. Demek sayıların ardında giriştiğim bu yarış bitince, o yaşamak istediğim anları yeniden kazan-

mak var. Denizi sevme özdenliği, ağaca bakma sevinci.. Balzac'ı bile okuma düşlerinde direnebilmek var demek..

Yeniden dönüyorum makinaya. Ama trenim bozkırdan kurtulmuş, güzel yerlerden geçiyor artık. Alsancak Denizli yolunda, o dünyaya meydan okuyan ağaçların ulu yeşillerini çize çize aydınlanıyor trenimin camları, Derken Toroslara asılmış gibi maviler geliyor salkım saçak. Aşağı atlayıp, bu mavilere, sessizliğin geniş ovalarına karışmak.. Başka hüznlerin, başka özlemlerin olgunlaştırdığı halis bir Güney meyvəsi gibi kalarak ağaçlarda.. Kaçışsa kaçış, korkuysa korku. Tükenişse tükeniş.. Ne yapalım yani..

Bir an bile olsa herşeylerin üzerinden kendime bakabilmenin iyimser coşkunluğunu duyuyorum. Biraz önce kalbini kırdığım makina aldırmadan cömertçe deviniyor karşımda.

Şimdi tacirlerle işbirliği yapan sayıları kâğıtlara döktükçe birşey yaratmanın uyumunu seziyor gibi sevinçle gidip geliyor.

ESAT BEYİN OĞLU

Mümeyyiz Kemal Tatlıpınar, masasının başına geçecek vakti bırakmadan, müdürünün karşısında bitmişti. Saygıyla eğildi, yavaşça sordu:

— Duydunuz değil mi beyfendi?

— Duydum, dedi müdür. Sesi ne soğuk, ne sıcaktı.

— Bendeniz de akşam kahvede duydum efendim. Doğrusu pek şey oldum.

Elini kulağının memesine götürdü. Bir iki salladıktan sonra başparmağını bükerek iki üç defa masaya vurdu.

— Çok zor doğrusu değil mi beyfendiciğim?

— Zor tabi. Hepimiz evlat büyütüyoruz.

Müdür her zamanki ölçülü sesini özel bir çaba göstermeden açıkça daha soğuk kalıpların içine sokmuş,

yüzüne de «biz işimize bakalım» anlamındaki kendine özgü çizgileri yerleştirmişti.

Mümeyyiz Tatlıpınar, bu her biri ayrı bir uyarı görünümü taşıyan çizgileri farkederek etmez, bir süre boşlukta kalmış gibi sallandı ama çabuk toparlandı.

— Onbire kalmadan bordroları sunacağız beyfendiciğim, dedi saygıyla.

Odadan her zamanki dikkatiyle ağır ağır —ve de geri geri— çıktı.

Mualla hanım, bir önündeki kocaman deftere bakıyor, bir müdürün kapısını gözlüyordu. Tatlıpınar çıkınca, yanına çağırıldığını belli etti. Süzgün süzgün:

— Duydun mu Kemal bey? dedi.

— Yaa, dedi mümeyyiz, sesine her zamankinin aksine donuk bir hava vermeye çalıştı. Duydum ya..

— Çok şey doğrusu değil mi?

— Çok şey, dedi mümeyyiz.

Tatlıpınar'ın gözü Mualla hanımın göğüslerine takılmıştı ya her zamankinin aksine, şakaklarında bir zonklama falan olmadı. O da müdür bey gibi, sesini ölçülü bir dikkat içinde kalıplamaya çalıştı.

— Hepimiz evlat büyütüyoruz Mualla hanım, hepimiz evlat büyütüyoruz, diyerek yüzünde başarabildiği kadar «biz işimize bakalım» anlamı verecek çizgiler yaratsın istedi. Yerine döndü.

Mualla hanım ağır ağır bir iki makbuz işledikten sonra, durup ensesini kaşımaya başlamıştı. Oralardan çekip çıkardığı bir iki tel saç bir süre avucunda tuttu. Yere üfledi. İki makbuz daha işledi. Yine durdu. «Bugün hava amma da boğucu diye düşündü. İçi içine sığmıyordu. Kalemı bıraktı. Çekmecesinden sabunluğunu, küçük el havlusunu alıp kalktı.

Sol uçtaki masanın yanından geçerken duralayarak, bir süre dosyalara eğilmiş duran adam başını

kaldırırsın diye bekledi. Her zamankinin aksine bir devrim olmayınca, yavaşça:

— Duydun mu Süleyman bey? dedi.

Süleyman bey, kalın bir dosyadan, eski yazı ile notlar alıyordu. Başını kaldırdı.

— Neyi? diye sordu. Dalgın ve uzaktı.

— Şeyi yahu..

— Yaa duydum, duydum, dedi Süleyman bey.

— O çocuğun yapacağı şey mi bu?

Süleyman bey «Sorma.. sorma» diye yanıtladı bezgin. Birkaç saniye boş boş Mualla hanımın yüzüne baktı. Sonra hiç konuşmamışlar gibi dalgın ve uzak, kâğıtlarına eğildi.

Daktilo Şerafettin'in küçük masası dosya dola-bıyla Süleyman beyin masasının ortasına sıkıştırılmıştı. Sandalyasının üzerinde biraz dikilince olanı biteni görür, şöyle rahat bir oturuş durumunda ise, kim-senin gözüne gözükmeydi. Hem yazıyor, hem Mualla hanımı izliyordu. Tıkırtıyı kesip kulaklarını açmıştı ama anlamamanın mümkünü yoktu. Kadın uzaklaşır uzaklaşmaz, makinasının üzerine abandı.

— Ne var âbi, ne olmuş?

Süleyman bey, her zamankinin aksine gözlüklerini hemen geriye çevirmedi. Gerçeğin konuşula konuşula kafasında daha somut bir yer almasından üzüntü duyuyordu. Açıkçası üzülmüştü. Ama evde karısından kızından bile gizlemişti duygularını. Bir değişiklik olmadığını göstermek için —sıkıntılı zamanlarında genellikle yaptığı gibi— erkenden yatağa bile girmemiş, bir defa da son haberleri dinledikten sonra yatmıştı.

Şerafettin sorusunu yineleyince döndü.

— Şey'miş yahu, dedi. Duymadın mı sen?

— Haa. O mesele dedi daktilo; duydum duydum âbi. Bi koyacak yer bulamadım.

— Yaa dedi Süleyman bey, böyle işte.

Ama söyler söylemez de «böyle işte»yi gereksiz bulmuştu. «Gereksiz olan fazladır» dedi içinden. «Böyle zamanlarda herkesle konuşulmaz. Durup dururken şey bile ederler adamı.»

Ne var ki bu gibi uyarılara karşın için için duygularından kurtulamıyor, oğlanın çocukluk hâli gözlerinin önüne geliyordu. Akşamdanberi ne yapsa, «erkek çocuğum olmadığından mı nedir bayağı severdim keratayı..» biçiminde düşüncelerin baskısından kurtulamıyordu.

Mümeyyiz Tatlıpınar'ın masasının önünde dinlediğini neden sonra gördüğü zaman, önündeki kâğıda «tahrirat»la ilgili geleneksel satırları değil de, düşüncelerini geçivermiş gibi, gözlüklerini korkuyla nereye çevireceğini bilemedi Süleyman bey. Tatlıpınar'ın, yıpranmış ellerine okşar gibi dokundu.

— Çok yaşa aklımı aldın, dedi.

— Dalmıştın.

— Dalmışım ya.

— Ben de dalıp dalıp gidiyorum, dedi Tatlıpınar. Duydun değil mi?

Başıyla «evet» işareti yaptı Süleyman bey, ama yetinmedi.

— Duymaz mıyım, akşamdan beri şey haldeyim birader.

— Ben de, ben de dedi Tatlıpınar Akşam kahvede ne oldum bilemezsin. Yirmi dört yıllık arkadaşımız.

— Öyle, dedi Süleyman bey. Kahvede mi duydu?

— Sorma sorma. Haberlerden sonra oğlanın adı okunur okunmaz yığıldı kaldı birader.

Yüzünü ekşi erik yemiş gibi buruşturarak,

— Vah Esat vah, dedi Süleyman bey.

Daktilo Şerafettin kulak kesilmişti ama mümkünü yok duyamıyordu. Arada Esat sözcüğünü farkedince, Esat Eğilmez'in masasına baktı. Boştu.

— Neden sonra bir fayton çağırıp mahalleye çıkardım ama ben de bittim, dedi mümeyyiz.

Süleyman bey «oğlana da acıyorum..» diyecekti; düşünce tam dilinin ucunda somutlanırken yakalamayı başardı.

— Bi yerine inmese bâri, dedi buruk buruk.

— Ben de ondan korkuyorum ya dedi, mümeyyiz

Gözü daktilo Şerafettin'in meraklı durumuna takılınca sustu. Kaşlarını çattı. Yüzüne, müdür bey gibi, «biz kendi işimize bakalım» çizgileri yerleştirsin istedi.

DAYI-KIZ

— Selim'e gebeyken görmedim böyle bulantıları... İki lokma alsam, böğrüme bıçaklar saplanıyor. Çıkarmasam çatlayacağım. Çıkarınca da içim tersine dönecek sanki. Alnımın çatısında bir ağrı, bir sancı... Alnıma da n'oluyor bilmem ki...

Adam sesini çıkarmadan dinliyordu. Ağır ağır kucağındaki kitabı sedjre kaydırды.

— Al Selim'i bikaç gün gel bana, dedi... Belki değişirsin.. Haa. Eskisi gibi kolları sıvar sana piruhi yaparım bişeyin kalmaz. Şöyle bol peynirli, bol dereotulu. Akıtır gider içindeki zehiri..

— Söyleme dayıcığım, dedi kadın. Daha lâfıyla içim sallanmaya başlıyor. Miğdeden değil bu anlamıyor musun?

Adam gözlerini karşı duvarda gezdirdi.

— Hayriye de böyleydi dedi sönük sönük. Ne olsa miğdesine vururdu. Beni dinle, sen, al Selim'i gel buraya. Dayı kız bikaç gün başbaşa verelim; bişeyin kalmaz.

— Gelirsem dönmem, dedi kadın. Kaç gündür ben de düşündüm ama, gelirsem dönemem. Bi cigara versene bana..

— Yoo cigara vermem dedi adam. Sağ elini sıkıntıyla kitabın cildinde gezdirdi. Dönmeştın.. Dönmesin ama dedi içinden..

— Bak, dedi sinirlerin iyice bozulmuş senin.

— Ben de onu söylüyorum ya.. Dayanamıyorum. O hiç birşey yokmuş gibi davranışına dayanamıyorum. Selim'le şakalaşırken gözümün önüne onların çocukları geliyor. Kurumuş dudakları, çelimsiz elleriyle.. Ben durduk yerde ağlamalar duyar oldum, efendi çatalında mezesi, tadını çıkara çıkara karşımda rakısını yudumluyor. Dayanamıyorum, başlıyor böğrüme bıcaklar saplanmaya.. Kaç gündür böyle bu..

— Yapma yapma, yemedikçe sinirlerin zayıflar, dedi adam.

Duymadı, kendi kendine konuşur gibi söylendi.

— Onların kadınları benim kadar çaresizlik içinde midirler acaba? Benim duyduğum acıyı duyarlar mı?

— Yapma diye yineledi adam, Selim'i düşün..

— Selim bile karşılamıyor ki bu acıyı. Tuhaf, insanda, insan oluşundan uzaklaşma duyguları yaratan birşey bu.. Onların omuzlarına binenlerle ortak mıyım ki ben? Öyle geliyor, anlıyor musun, Artık öyle gelmeye başladı. Anlatmasa bari... Güçlenmek için midir nedir, her akşam içiyor ve anlatıyor.. Olayların içinde gibiyim artık. Görüyorum. Sıkıştırılmış insanlar karşıma kadınlarını ve çocuklarını dizerek «anbarcının

karısına bakın» diye beni gösteriyorlar sanki. «Yuh» çekiyorlar yüzüme karşı. Ben de genel müdürün tayfası arasındayım. Ben de haftalık kesiyorum. Adam atıyorum.

Üzüntüyü değiştiren birşeyler bulup çıkarmaya çalışırken dayının alnındaki kırışıklıklar üstüste bindiler. Asıl düşüncesini saklamaya çalışan gözlerle baktı yeğenine,

— Yok, yok dedi, senin ne sorumun var bu işte?

— Benim ne sorumum mu var?

Şaşırmıştı. Dayısına yabancı yabancı baktı. Onda yaşadığını çok iyi bildiği birşeyleri arıyor gibiydi. Aradığı şeyleri gerçekten bulamazsa fırlayıp odadan çıkacak gibiydi.

— Adamın koynuna giriyorum dayı dedi. Adamın koynuna giriyorum. Karşımda kafayı bulunca, kırışıklık biter bitmez eline geçecek paraların düşlerini kurmaya başlıyor. Sulu sulu.. Fabrika onun olacakmış gibi görmemiş görmemiş..

Göğsü coşkuyla inip inip kalkıyordu. Farkında olmadan parmaklarını çatırdatırken birdenbire durdu,

— Ne olur ver bi cigara, dedi.

— Bak bunu isteme diye elinin tersiyle havayı itti adam. Berbat olursun. Sana bi limonlu çay yapayım ha..

Ayağa kalkmış yalvaran gözlerle yeğenine bakıyordu.

İstemem diyecekti. Yaşlı adamın gözlerine dayanamadı.

Yalnız kalınca bu yaşta adamı da üzüyorum diye düşündü. Ne yapsın istiyorsun, ne söylesin? Alışık gözlerle odanın ötesinde berisinde gezindi. Derin derin büklüm yerleri beliren perdelerin arkasında başını cama dayayıp dayısını beklediği günleri yaşadı bir

an. Umutsuzluklar, acılar, yitirifler ortasında dayanmasını öğrendiği o zamanlar, hep bir bekleyişin gizli umutlarını taşıdıkları için mi güzeldiler? Yoksa, şimdi etkileri unutulduktan sonra mı öyle görünüyorlardı? Ne isterdim ki diye söylendi.. Bir ev, bir ocuk, bir erkek... Her genç kızın göğüslerinin bilincine vardık-tan sonra istediği şeyler değil miydi bunlar? Al sana erkek diye düşündü. Bıyıklarıyla birlikte tabaklara saldıran bir ağız açıldı önünde. Dudakları gerildi, kendi içlerinde geri çekilir gibi oldular.

Her akşam üstü koşup gittiği, duyarlığı ellerinde titreşen o delikanlı nasıl saklamıştı ki bu adamı içinde? Nasıl saklamış ve büyütmüştü? Parkın en kalabalık kesimlerinde oturdukları kanapelerde gözlerine bakmaktan çekinen, tıpkı kendisi gibi, damarlarındaki istek nabızlarının bilincine vardığı halde, bunları bir ev, bir kadın, bir ocuk simgesine bağlayan o delikanlı, bu gözü şimdi yalnız çıkar dolaplarının ışıklarıyla kamaşan, yalnız kasa ve muhasebe hesaplarına tutkun adama nasıl dönüşmüştü?

Kafasındaki sisler dumanlar arasında yakalamaya çalıştığı resimlerden üçünü dördünü çekip masanın üzerine koymayı ne kadar istiyordu şu anda... Gözlerine, dudaklarına ayrı ayrı —büyüteçle bile— bakarak, bir adamın yaşamındaki evreleri somutlamak istiyordu. İlk belirtiler anbar memurluğuna getirildiğinde mi göze batır biçimler almıştı? Sevinci çok aşan olumsuz birşeyler yok muydu o akşam eve dönüşünde.. O akşam kahve isterken sözcüklerine başka başka uyumlar gelmemiş miydi? Herşeyinde, ertesini gün eski arkadaşlarıyla karşılaşınca bakışlarındaki eski sıcaklığı yitirmeye hazırlanan yeni bir adamdan haber veren tatsız birşeylerin olduğu görülmüyor muydu?

Belli etmedim mi? Belli etmedim mi? Sözcük sözcük açıklamadım belki.. ne bileyim sertleşmedim, kavga çıkarmadım belki ama, anlattığımı sanıyordum. Daha o akşam, çıkarıldığı merdivenin yukarsında bildiğimiz kapılardan biriyle karşılaşmayacağını, kendisini o kapıdan içeri aldıkları zaman, bir daha aşağı inme korkusuyla değişeceğini anlattığımı sanıyordum. «N'apalım inmezsek yuvarlanırsınız...» Yanıtlama mıydı bu? Kurulmamış kişiliğinin daha bir varsayımın ışıltısıyla sarhoşlaması, çıldırması değil miydi..

Kadınlığımın da sonra sonra duyacak ellere çok şeyler söylediğini sanıyorum. Ama duyarlık mı kalmıştı ki ellerinde.. Eski delikanlının kendi türkülerini çağıran özgür elleri gitmiş, genel müdürlerin, patronların karşılarında bükülüp kırıldıkça sesi kısılan, parmak uçlarında titreşen duyarlıkların nasır bağladığı değişik değişik eller gelmişti.. Gelen malı kayda alır, çıkan malı kayıttan düşer gibi sizden de, kendisinden de uzak oluşlarının yanısıra egemen suratlar görünüşünde arsız ve küstahtılar.. Bana da makinaların arasındaki insan yüzleri, kolları, bacakları gibi bir işletme aracı gözüyle mi bakmaya başlamıştı ne...

«Ne yani ömrümü işçi tulumuyla mı geçirecektim.. Salih beyden sonra Hikmet bey.. Hikmet beyden sonra Murat.. Murat'tan sonra..»

Çıkar dolabı nasıl dönmüşse dönmüş, dişlileri arasına alarak «ben» demesini öğretmişti ona da... Yalnız işçilik zamanlarındaki elleri olsaydı değişen. Yürüyüşü, bakışları, giyinişi.. Herşey sonradan görmeliğin eğretiliği içinde ama büyük bir hızla sürükleye sürükleye buraya kadar getirdi onu. Konuşurken «biz» diye diye konuşan, üzülürken «biz» diye diye üzülüp sevinen delikanlı, sisli güz akşamlarındaki karşı yamaçlar gibi silinip gitmişti.

Neyi neresinden tutacaktım.. Şuncacık Selim'i bile tutabiliyor muydum? Analar kendi Selimlerini tutabiliyorlar mı ki.. Radyosunun, sinemasının, reklam programlarının, resimli romanların, vitrindeki giysinin, eczahanedeki oyuncağın yarattığı özentiden uzak kalmaları için, doğurup büyüttüklerini tutabiliyorlar mı ki analar, bıyıklarıyla birlikte tabaklara saldıran ağızların solumalarına sinen gergedanlıkları değiştirebilsinler.

Salih beyden sonra Hikmet bey,
Hikmet beyden sonra Murat,
Murat'tan sonra O...
Ben neydim ki bu güçlerin karşısında?

Dayı marsık gibi kararmıştı. Alnındaki derin kırışıklar yine üstüste binmiş, sakalı kesilmiş bir Rantant ihtiyarı görünüşünde, odanın loşluğunda büyüye büyüye yeğeninin yansıttığı acıları tamamlıyor gibiydi.

— Yok bi şey, dedi, yavaşça.. Az önce yeğeninin yaptığı gibi parmaklarını kütürdetmeye çalıştı. Kendini biliyorsun ya sen... Bırakmamışsın ya. Çok şey demeksin. Benim de yakamı bıraktığımı gördün mü hiç? Bu yaşımda.. Gün oluyor elektrik yakmak istemiyor canım. Gün oluyor, zorla çeke çeke, sokağa çıkarıyorum kendimi. Ama hiç bırakmıyorum.

— Dayı sen gücünü yalnızlığından alırsın dedi kadın. Yalnız kaldıkça bilenirsin. Ben Selim'le siliniyorum. Yalnız değilim ben.

— Benim de Naciye yok muydu ya, diye gülümsemeye çalıştı adam. Silindim mi.. Haa.. 46 da kaç yaşındaydın ki sen? Bilemedin 10 yaşındaydın. Hiçbir şeyi karşı karşıya getirmedim ki seninle. Herşeyi

olağan hale getirmeye çalıştım. Parasızlığı, yorgunluğu, sendikayı, tutuklanmayı...

— Beni de, dedi kadın.

— Başta seni.. Senin çocuk dünyanı. Benim belalı dünyamı, içtiğin su, okumaya çalıştığın kitap gibi olağan karşılaman için ne birşey büyüttüm gözünde, ne birşey sakladım. Zaten huyum böyle benim. Saklayamam.

Neredeyse «sen erkeksin ama..» diyecekti. Gü-lünçse de, acıysa da, utanç vericiyse de..

— Az kalsın sen erkeksin diyecektim diye gül-meye vurdu.

— Hadi güldürme beni dedi adam. Rahatladın mı biraz?

— Bilmem boşaldım galiba.

— Bi çay daha ister misin? Haa.

— Verirsen bi cigara isterim, dedi kadın.

Cigarayı almak için uzandığında, büyük bir özlemin susuzluğundan kurtulmak ister gibi ellerini tuttu dayısının, bir süre bırakmadı.

Gerçekten değişmiş, rahatlamış gibiydi. İstemi dışında pencerelere, büklümlerinde sanki genç kızlık anılarının solmuşluğu yer eden perdelerle baktı. Yün ceketini çıkarıp sandalyaya giydirdi. Canı oturmak istemiyordu. Gözlerinde kendine kavuşmanın rahatlığı,

— Natık Usta emekli oldu mu? diye sordu.

— Yoo, dedi adam. Niye sordun?

— Eczacıbaşı'nda mı haa?

Sesini dayısınıninkine benzetmeye çalışırken hiç güçlük çekmemişti.

— Bu kez çalışmak istediğini anladı adam. İyice anladı. Sevinsin mi, üzülsün mü kestiremedi.

— Ya.. Eczacıbaşı'nda, dedi..

BEYAZ YAKALILAR

Boynunu gömlek yakasının sınırladığı çenberden kurtarma çabasıyla yukarıya kaldırmaya uğraşırken çenesi havada acayip çizgiler çiziyor ya farkında bile değil. Bir süredir böyle tutarsız hareketler yapıyor. Gözleri masanın üzerindeki küçük boyutlu gazetede. Bir alıyor, gazeteyi, bir bırakıyor.

Yorgunum. Kaç gündür. Yüzyıl ihtiyarlamış gibiyim. İlk gördüğüm Niyazi'den itibaren çeşitli Niyazi'lere kafamda somutluk kazandırmaya çalışıyorum. Yolda, evde, burada... Yoksa yıkılacağım. Korkunun küf kokusu damarlarıma boşalacak. İçimden vuracak beni. Hatice'ye anlattım, ağlamaya başladı. O bile.

Gözlerinin öfkeden yuvalarından uğrayacak sınıra geldiğinin de farkında değil. Sıkıntı, öfke, kin bir araya gelip yüzüne basınç yapmışlar. Söyleniyor. Ku-

lak versem duyacağım. Oysa, bir ayna tutup durumunu kendisine göstermek istiyorum.

Güleç yüzü nasıl bütün gerçek çizgisiyle yansıyor kafama. Zaten kızdığı zaman yüzü gerilmez ki Niyazi'nin. Değişse değişse sesi değişir. Karşısında büyük kalabalıklar varmış gibi coşkuyla konuşmaya başlar. Bütün vücudu ile konuşuyor sanırsınız.

O küçük boyutlu gazeteyi buruşturarak masasının üzerine attı ama kurtulmuş gibi görünmüyor. Ellerinden belli. Ellerin ne yapacağını bilemediğini, buradan farkediyorum. Masaya vuruyor.

— Neriman hanım.

Başımı kaldırıncaya gözgöze geliyoruz. Gerilen kasları yüzüne berbat bir görünüm vermiş. Neden bugün iflas eden bir tüccarın intiharından önceki son dakikalarını yaşar gibi karmakarışık bu adam?

— Bakın Neriman hanım, düpedüz aşşagılık duygusu değil mi bunların yaptıkları?

«ş» harflerinin üzerine «eşşeoğlueşşek» diyor-muş gibi basmakla kurtulacaksa iyi.

Bana kendimle yaşam arasında en güzel bağlantıları kurabilme gücünü kazandıran adamın şimdi içindeki özgürlüğün payandalardan başka birşey kalmadı elinde.. Kendimi onun bu durumuna alıştırmak zoruma gidiyor. Çeşitli Niyazi'ler arasında böyle karanlıklara itilmiş bir Niyazi'yi kafamda bulmaya çalışarak yalnızlığına ortak olmak istiyorum.

Artık ağzından çıkanı kulağı işitmez oldu. Dışardan bir duyan olsa bana bağırdığını sanacak.

— İşçi değil bunlar. Bunlar okul kaçakları.

— Ulan senin işçiliğin kadar Üniversitede dirsek çürüttüm ben be!

— Amerikasında Avrupasında ömür tükettim.

— Yıllarca zencilerden bile kötü yaşadım.

Kızınca, küçük patronun arkasından da böyle konuşur. Koltuğunda duramaz, odayı arşınlamaya başlar. Tutkularının sınırladığı bir yerlere kapanmış gibi.

İçim sızlıyor. Acaba karanlığı içinde birkaç adım atabilecek yeri var mı Niyazi'nin. Böyle durumlarda yalnız kafasındaki özgürlük yeter mi insana? Bir kalıp dolaşmak istemez mi? Onca yıl dünyanın yüzeyine geniş adımlarla basan insan... İçim sızlıyor.

Az önce buruşturup fırlattığı gazeteyi yeniden aldı eline. Bir göz attı. Bu kez düzenle sümeninin üzerine koydu. Verdiği kararı yüzünden okumak mümkün değil. Telefonu açıyor:

— Personel müdürüne söyleyin Tablet ustası Fikri ile birlikte bana çıksın.

Birgün çıkıp gelince geçirdiği zor zamanları yakasından toz silker gibi atacak güçte olduğunu biliyorum. Ama yine benim bildiğim Niyazi mi olacak o zaman. Ya farkında olmadan birşeyler yiterse kişiliğinden. Topluma karşı eski sevecenliği sökülüp giderde...

Gelenlere, ayırım yapmadan belirli bir saygıyla, yer gösterirken, yine boynunu gömlek yakasının sınırladığı çenberden kurtarmaya uğraştı. Farkında olmadan çenesi havada bir iki daire çizdi.

Tablet ustasının, genel müdürün bu haline gözleri takılınca, dudaklarına yerleşmek isteyen gülümsemeyi ısırmaya çalıştığını gördüm. Ona, sabahtanberi geçirdiği sıkıntıları biliyormuş gibi acıyarak bakıyor. Uzatılan gazeteyi aldı. Özenle bakarken, gözlerinin onurla ışıldadığını onlar da gördüler. Genel müdür renk vermemeye çalıştı.

— Siz mi çıkarıyorsunuz bunu?

— Sendikamız çıkarıyor, dedi tablet ustası.

Sendika sözcüğüne kattığı ağırlığın tadını duya duya oturduğu yerde çoğalıyor gibiydi. Bu ağırlık, birdenbire, genel müdürün hâlâ havada bölük pörçük daireler çizen çenesine bir dokundu; büsbütün neredede duracağını bilemez duruma soktu sandım.

— O yazıyı sen mi yazdın? Grev mi var?

Bırakmazlardı... Soranlar sorduklarıyla güçlendikçe, Niyazi düşüncesiyle birtakım düşler arasında kaç kez geldi gitti kimbilir. Bir başına. Kaç kez benim giysilerimi giyen, benim yüzüme benzeyen, gözlerimle bakma ustalığı gösteren çok sıcak düş dalgalarına kapılma çizgisine yaklaştı, ama yuvarlanmaktan korktu kendini. Soranlar sorduklarından kopacak güçlerinden yitirmeye başladılar.

Fikri usta, genel müdüre kartal kanatları gibi uçmaya hazır harflerle donatılmış o küçük boyutlu gannır gibi,

— Grev var, dedi.

Ne çok dudak kıpırdadı dudaklarında. Ne çok el, elleriyle birlikte gazetede ki uçmaya hazır kartal kanatlarını gösterdi sevinçle. Ne çok ses bir araya geteteyi gösterirken, eski bir Anadolu türküsü mırıldadı de o eski Anadolu türküsünü mırıldana mırıldana yüzyıllar boyunca kendisini koruyan bir halk oluverdi birden.

Ama genel müdür onca kişi ortasında bile kendine özgü hareketlerle durumu kurtarmaya çalıştı bir süre. Sonra birdenbire çevik bir hamle yaparak Fikri ustayı koltuğunun yanına çekip aldığını gördüm. Yağmur gibi, sözcüklerle tepesine boşalıyor, kasasını kapatan bir orta zaman tacirinin fırıl fırıl bakışlarına benzeyen gözleriyle karşısındakini kazanmaya çalışıyordu. Kulak versem duyamazdım.

Neden sonra Fikri usta, dar ve alçak bir kafesten kurtulmuş gibi ayağa fırladı.

— Sen o çek defterini orana sok, dedi hırsla.

Bir saniye bile duraklamadan kafamdaki Niyazi'lerden birine elini uzattı; ikisi birden yana yana onurlu bir gülüşle odadan çıktılar.

İçindeki Hikâyeler

Kiralık Kasalar	7
Utanç Karanlıkları	14
Bir Köroğlu Bir Ayvaz	21
Vapurda	26
Grevden Önce	32
Eski Memur	39
Encümen Kalemünde	46
Evde	56
Emekli	61
Babam	66
Soruşturmadan Önce	71
Makina ile	77
Esat Beyin Oğlu	86
Dayı Kız	91
Beyaz Yakalılar	99

7,5 Lira